

Mauricij Frka Petešić
 Moji članci u časopisu Hrvatske Matice iseljenika
MATICA

MATICA

Mjesečna revija
HRVATSKE MATICE ISELJENIKA /
Monthly magazine of the
Croatian Heritage Foundation

Godište / Volume LXII
Broj / No. 1-2/2012

Nakladnik / Publisher
Hrvatska matica iseljenika /
Croatian Heritage Foundation

Za nakladnika / For Publisher
Katarina Fuček

Glavni urednik / Chief Editor
Hrvoje Salopek

Uredništvo / Editorial Staff
Željka Lešić, Vesna Kukavica

Tajnica / Secretary
Snježana Radoš

Dizajn i priprema / Layout & Design
Krunoslav Vilček

Tisak / Print:
Stega tisak, Zagreb

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
www.matis.hr

FRANCUSKA - Kao filatelist i kao poštovatelj velikoga hrvatskoga svestranog znanstvenika svjetskoga glasa, isusovca Rudera Boškovića, naš iseljenik iz Francuske Marinko Frka Petešić odlučio je obilježiti 300. obljetnicu Boškoviće-va rođenja izdavanjem dviju različitih marki u Francuskoj pošti. Treba napomenuti da Francuska pošta već nekoliko godina pruža mogućnost svakome tko želi izdavanje poštanskih maraka privatnog karaktera, koje se zovu "les timbres personnalisés". Mogu se izdati marke za francuske domaće poštanske usluge i marke za slanje u inozemstvo, na kojima piše MONDE, i vrijede jednako za sve zemlje svijeta. Koristeći ovu mogućnost Marinko Frka Petešić pripremio je materijal i razradio plan za dvije marke, a onda je njegov prijatelj Petar Jasak uz stručne prijedloge načinio kompjutorsku obradu po kojoj je Francuska pošta pet puta do sada izdala 3.050 maraka za Francusku i 1.050 maraka za inozemstvo. Marke je pokazao i ponudio našim ljudima koji su to lijepo prihvatili. Kupovali su ih naši obrtnici, pojedinci, filatelisti u Francuskoj i Hrvatskoj, Hrvatska katolička misija, Veleposlanstvo RH i francuski isusovci, po-

sebno u ovo predbožićno vrijeme kad ljudi šalju čestitke. Marke su samoljepljive u arcima od 30 komada, arak za Francusku košta 30 €, a za inozemstvo 42 €. Marka za Francusku prikazuje Boškovićev portret koji je 1760. nacrtao engleski slikar Robert Edge Pine, a na desnoj strani je Boškovićev ovalni dijagram koji prikazuje "moguće eliptične staze čestice koje se gibaju oko drugih dviju, a

koje su na udaljenosti među kohezije". Na donjem dijelu marke označene su godine rođenja i smrti te ime i prezime na francuskom jeziku. Marka za inozemstvo razlikuje se jedino u tome što je umjesto ovalnog dijagrama latinski naslov njegove slavne knjige THEORIA PHILOSOPHIAE NATURALIS.

"Ove marke su samo mali doprinos u sklopu obilježavanja 300. obljetnice rođenja zaista velikog Boškovića, kojega se ove godine slavi diljem Europe. Možemo sa zadovoljstvom reći

da je Pariz na dostojanstven način i to na nekoliko mjesta obilježio 300. obljetnicu rođenja izrazite figure XVIII. stoljeća, slavnog isusovca i preteče moderne fizike, Rudera Josipa Boškovića", rekao je Marinko Frka Petešić.

HRVATI I NJIHOVI POTOMCI NA STRANIM POŠTANSKIM MARKAMA

Tragom jednog napisa u Matici

Ivan Bjelovučić (*Juan Bielovucic*), koji je rođen u Limi 1889. a umro u Parizu 1949., bio je jedan od najistaknutijih pionira zrakoplovstva u svijetu, na žalost malo poznat u domovini svog oca Mihe rodnom iz Mokošice kraj Dubrovnika

Napisa: **Mauricij Frka Petešić**

Snimke: **Arhiva Frka Petešić**

Kao dugogodišnji filatelista tek sam se prije nekoliko godina počeo baviti jednom posebnom, ali meni jako privlačnom temom: *Hrvati i njihovi potomci na stranim poštanskim markama*. Povod je bio članak: "Znameniti našijenci ovjekovječeni u malom formatu", objavljen u Matici u studenome 2003., u kojem Pjero Baranović piše o "prigodnoj izložbi poštanskih maraka s likovima slavni Hrvata, priređenoj u Splitu u povodu 50. obljetnice tamošnje podružnice HMI-ja". Od tog trenutka u meni se pobudila želja za skupljanjem maraka na tu temu.

Najprije sam, uz određene teškoće, nabavio sve marke prikazane u spomenutom članku i polako počeo istraživati i proširivati svoje znanje i svoju zbirku

na tu temu. Od svih slavni Hrvata koji su spomenuti u Matici najviše me privuklo ime Ivana Bjelovučića jer o njemu nisam ništa znao niti sam ikada za njega čuo, a o njemu autor članka govori kako neke "marke s likovima naših ljudi nismo mogli vidjeti jer ih je gotovo nemoguće nabaviti - poput marke Bolivije iz tridesetih godina prošlog stoljeća posvećene našem sunarodnjaku, avijatičaru Ivanu Bjelovučiću". Pretraživši katalog poštanskih maraka za Boliviju, utvrdio sam da Bolivija nije izdala marku o Bjelovučiću. Tada sam počeo tražiti njegovu biografiju po enciklopedijama, leksikonima i internetskim stranicama i saznao puno o tom izvanrednom i zanimljivom čovjeku. Čim sam saznao da je rođen u Limi, vidio sam u katalogu da je marku izdao Peru, a ne Bolivija.

Marku sam nabavio u relativno kratkom vremenu i evo najvažnijih podataka o njoj - izdana je 1937. u spomen na prvi

zrakoplovni let u Peru, koji je izveo baš Ivan Bjelovučić 14. siječnja 1911. u Limi, a prikazuje Bjelovučićev let iznad Lime.

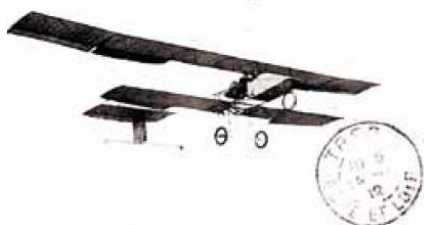
OBITELJ BOGATE POVIJESTI

Preci Ivana Bjelovučića bili su pomorci i brodovlasnici, a doselili su se iz Bjelog Vira kraj Metkovića na Pelješac u Popovu Luku već u XVII. stoljeću. Iz te obitelji potekli su mnogi pomorski kapetani, načelnici i uglednici.

Ivanov otac Miho bio je pomorski kapetan, a 1885. otplovio je za Peru u grad Callao i tamo se naselio. Tri godine kasnije oženio je Adrienne Cavalie Le Bihan, kćer francuskog konzula u tom gradu. Čim su se vjenčali, odlučili su se preseliti u glavni grad Limu gdje im se rodilo dvoje djece: 1889. sin Ivan (Juan), a nedugo poslije kći Ivanka (Jannette). Kad su Ivanu bile tri godine, otac mu se teško razbolio pa se cijela obitelj seli u Hrvatsku, u Dubrovnik, radi klime i boljeg liječenja. Otac umire 1894.,

1511. - Diplan de Course Voisin, piloté par Bjelovucic (Type militaire à 2 places).
A double dérive, nervure plus supérieure 11 m., plan inférieur 10 m., largeur des ailes 10 m.,
distance verticale 1 m. 11, longueur de l'appareil 10 m., surface 11 m. 2. Poids total 100 kg., vitesse sur
route et piqué, 100 km/h. Le B.P. est construit selon le 10 m. à 2 branches horizontales à 10 m. 11 m.

a pokopan je u rodnoj Mokošici. Majka se nakon toga s djecom seli u Francusku, da bude bliže svojoj obitelji.

Ivan Bjelovučić školovao se u pariškoj gimnaziji Janson de Sailly, koja je danas najveći školski centar u Parizu. Godine 1905. u tu gimnaziju dolazi iz Marseillea Roland Garros i između dvojice budućih zrakoplovaca od samog početka razvija se veliko prijateljstvo. Za vrijeme školovanja Ivan postaje sveučilišni prvak u biciklizmu, a maturom 1908. stječe diplomu iz književnosti i filozofije. Iste godine upisuje zrakoplovnu školu braće Voisin, prvih francuskih industrijskih proizvođača zrakoplova.

REKORD ZA REKORDOM

Pilotski ispit polaže u Mourmelonu (jugoistočno od Reimsa) i postaje 87. pilot sa stečenom diplomom, koju mu je izdao 10. lipnja 1910. francuski Aero-Club, a već u svome drugom letu s Voisinom ostaje u zraku 25 minuta. Na dan izdavanja diplome bio je u Budimpešti na prvom aero-mitingu u tom gradu, koji se održavao 1910. Tu mu se zbog velikog nevremena srušio zrakoplov, ali on je prošao bez ozljeda. Zanimljivo je da se na tome mitingu natjecao pod svojim hrvatskim imenom i prezimenom.

Iste godine obletio je Eiffelov toranj, prvi je u četiri etape preletio udaljenost od 540 km od Bordeauxa za ukupno 6 sati i 15 minuta. Bio je to svjetski rekord zračnog krova u etapama. Preletjevši prvi tu relaciju Ivan Bjelovučić u samo jednom danu preletio je 295 km i time postigao novi rekord. Na Velikom tjednu zrakoplovstva u Bordeauxu, među 29 prijavljenih pilota, Bjelovučić je bio

najmlađi i ondje osvaja prvo mjesto u disciplini polijetanja. Zatim sudjeluje na Međunarodnome zrakoplovnom natjecanju u Milanu gdje osvaja "Veliku nagradu" zrakoplovnog jedrenja u teškoj konkurenciji među 25 pilota, zauzima peto mjesto, na svjetskoj rang-listi razdaljina. Prvi je pilot koji je poletio na svečanom otvorenju s novog aerodroma u Avordu kraj grada Bourgesa. Bilo je to na mitingu pred 40.000 ljudi. Tada je Bjelovučić obletio katedralu u Bourgesu, što je ovjekovječeno razglednicom.

U Peru, domovini Bjelovučićeva rođenja, sve više raste oduševljenje njegovim uspjesima u Europi. Već u studenome 1910. dobiva narudžbu od predsjednika peruanske Lige za zrakoplovstvo, generala Pedra E. Muñiza, za

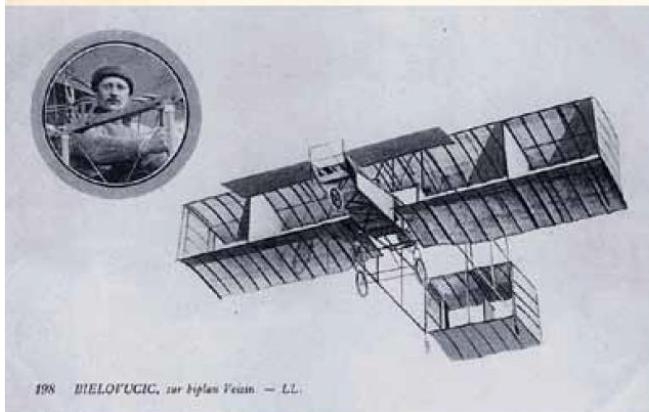
dva zrakoplova i za putne troškove dolaska u Peru. Bjelovučić je stigao u Peru 8. siječnja 1911., gdje mu je priredjen veličanstveni doček. Upriličena su mu mnoga primanja, a u vladinoj palači primio ga je predsjednik države Augusto B. Leguía.

Dana 14. siječnja napravio je prvi (probni) let na hipodromu Santa Beatriz u Limi, koji je prikazan na peruanskoj marki 1937., a sutradan je letio na službenom otvorenju zrakoplovnog letenja u Peru uz nazočnost predsjednika države i mnoštvo naroda. Tako je Ivan Bjelovučić postao prvi pilot Perua i cijeloga južnoameričkog kontinenta. U Peruu je ostao tri mjeseca obučavajući buduće letače, kao instruktor i ravnatelj prve zrakoplovne škole. Uoči povratka u Pariz imenovan je rezervnim potporučnikom i vojnim predstavnikom Perua u Francuskoj za zrakoplovstvo.

PRELETIO ALPE ZA 26 MINUTA

Godine 1912. Bjelovučić leti s velikim uspjesima diljem Francuske i Europe. Pariški dnevnik *Le Matin* proglašava ga najboljim francuskim pilotom godi-

ne. Jedan od najvećih uspjeha Bjelovučić postiže u nedjelju 25. siječnja 1913. kada prelijeće Alpe. Preletio je Alpe za 26 minuta, zrakoplovom Hanriot koji je napravljen specijalno za taj let. Tako je postao drugi čovjek u povijesti letenja koji je preletio Alpe, ali i prvi koji je to učinio bez posljedica jer je Géo Chavez smrtno stradao prilikom slijetanja 1910. godine. Trećeg listopada iste godine postiže novi rekord i za samo 150 sekundi dosiže visinu od 1.000 m.

Početkom Prvoga svjetskog rata pristupa dobrovoljno Francuskoj ratnom zrakoplovstvu, kao francuski i peruanski časnik. Za svoje izviđačke akcije iznad okupirane Belgije, posebno iznad Furnesa koji je bio danonoćno bombardiran, dobio je odlikovanja belgijskoga i francuskoga Ratnog križa i francuske Legije časti. U ratnim operacijama bio je ranjen i zatim je radi svojih izvršnih kvaliteta kao pilot izvan norme bio imenovan časnikom instruktorom u Avordu, gdje jedne večeri obavljajući službu postaje žrtvom teške automobilske nesreće u kojoj mu strada desna ruka do te mjere da se njom jedva mogao služiti. Letenjem se ipak pomalo bavio do 1920. godine.

Prigodom umirovljenja unaprijeđen je u počasnoga rezervnog poručnika i zapovjednika peruanskih zrakoplovnih snaga. Godine 1937. dobiva Orden peruanskog križa prvog stupnja za zrakoplovstvo. Tada izlazi marka posvećena njegovu prvom letu u Peru.

PADOBRANOM S EIFFELOVA TORNJA

Tijekom Drugoga svjetskog rata na sjeveru Francuske sudjeluje u organiziranju Pokreta otpora. Za života je dobio mnoga priznanja i odlikovanja. Tako je među ostalim dobio Križ talijanske krune i Križ belgijske krune, francuski Ratni križ s palmom i kolajnu boraca Ysera. Odmah poslije rata registriran je njegov glas u trajanju od 1'23", kad govori o prelijetanju Alpa 1913. Posljednji

pothvat napravio je u 57. godini života skočivši padobranom s Eiffelova tornja.

Ivan Bjelovučić umro je 14. siječnja 1949. u pariškoj bolnici Chaillot. Njegovi posmrtni ostaci nalaze se na groblju *Nouveau cimetière de Neuilly*, blizu Pariza.

Bjelovučić je bio strastveni filatelista, o čemu svjedoči članak u reviji *L'ECHO DE LA TIMBROLOGIE* od 1. srpnja 1985. u kojem jedan njegov znanac opisuje kako je naš pilot dolazio kupovati marke na poznati pariški Carré Marigny gdje filatelisti dolaze tri puta tjedno kupovati i razmjenjivati marke.

Ovime završavam prikaz života jednoga zanimljivog i izvanrednog čovjeka, koji je našeg podrijetla, uz prijedlog da Hrvatska pošta 2013. izda prigodnu marku u povodu stote obljetnice Bjelovučićeva uspješnog prelijetanja Alpa. ■

ENG Ivan Bjelovučić (*Juan Bielovucic*), was born in Lima in 1889 and died in Paris in 1949 and was one of the most prominent pioneers of flight, but remains, unfortunately, little known in the homeland of his father Miho of Mokošice near Dubrovnik.

Autorica austrijske himne

Neposredno nakon Drugoga svjetskog rata, u natječaju za novi tekst austrijske državne himne, među 1.800 sudionika izabrana je kao najljepša i najprikladnija pjesma Paule Preradović 'Land der Berge, Land am Strome'

Paula von Preradović

Paulin otac Dušan kao mornarički časnik u Puli 1899.

Piše: Mauricij Frka Petešić

Austrijska književnica, zaljubljenica u Jadransko more, njegovu obalu i stanovnike, Paula Preradović, unuka je hrvatskog pjesnika Petra Preradovića od kojeg je, može se reći, naslijedila melodičnost pjesničkog izraza, a koji zrači u svim njezinim djelima, kao i osjećaj za ljepotu zemlje i njezine krajolike.

Paula je rođena u Beču 12. listopada 1887. kao prvo od petero djece Dušana pl. Preradovića i Helene Falke von Lilienstein, koji su se vjenčali 1886. Otac joj se rodio u Beču 1854., gdje je i umro 1920. Bio je četvrto dijete pjesnika Petra Preradovića, iz prvog braka, s Pavicom de Ponte (1828. - 1855.). Imala je dva brata, Ivu i Petra, i dvije sestre, Helenu i Gabriellu zvanu Jele.

U HRVATSKOJ

Kad su Pauli bile dvije godine seli se s roditeljima u Pulu, kamo joj je otac, časnik carsko-kraljevske ratne mornarice, bio premješten. U Puli je pohađala osnovnu i djevojačko-građansku školu, a nakon završetka osnovne škole s 14 godi-

na nastavlja školovanje u Sankt Pölten u Donjoj Austriji, u internatu kod engleskih gospođica. Poslije položenog ispita zrelosti vraća se roditeljima u Pulu. Otac je 1912. godine tri mjeseca vodio Državni arhiv u Zagrebu i želio ostati na tom poslu, čemu se Paula silno veselila, ali to mu na žalost nije uspjelo. Ona je puno putovala Hrvatskim primorjem i Dalmacijom, a 1913. napušta Pulu i odlazi na jednogodišnji tečaj Crvenog križa u München. Godine 1914. cijela obitelj seli se iz Pule u Beč, a tada im se i Paula vraća iz Münchena i zapošljava u bečkoj Vojnoj bolnici kao bolničarka, gdje upoznaje i 1916. udaje se za dr. Ernesta Mo-

ldena (Beč, 1886. - Beč, 1953.). S mužem boravi jedno vrijeme u Danskoj i Nizozemskoj, a u Beč se vraćaju 1920. U to vrijeme rodio im se 1918. sin Otto. Ernst Molden tada postaje glavnim urednikom novina *Neue freie Presse*. Mlađi sin Fritz rodio im se 1924. Za vrijeme rata sinovi su bili u Pokretu otpora protiv nacizma, a nju i muža uhitio je, zatvorio i zlostavljao Gestapo.

Oba sina Paule Preradović postali su plodni književnici i vrijedni kulturni i politički djelatnici. Stariji sin Otto Molden zalagao se kao pravnik i povjesničar za ujedinjenje Europe i napisao desetak zapaženih knjiga, od kojih su neke postigle nekoliko izdanja. Nazvan je *europskim vizionarom*, a 1999. dobio je počasnu medalju grada Beča. Umro je u Paphosu na Cipru 2002. Imao je dvoje djece.

Mlađi sin Fritz Molden bio je poslije rata diplomat, a kasnije novinar i veliki nakladnik. Kao pisac objavio je više djela, posebno iz kulturnog i političkog života. Ženio se četiri puta i ima petero djece. Uskoro će navršiti 88 godina. Njegov stariji sin Ernst Molden također se bavi književnošću, a 1994. boravio je iz ljubavi prema Hrvatskoj nekoliko mjeseci u Dubrovniku i o posljedicama Domovinskog rata objavio svoje dojmove.

Zbirku pjesama *Südlicher Sommer (Južnjačko ljeto)* posvetila je pradjedu, djedu i ocu. Posveta u prijevodu glasi:

*Vama, moji oci, Tebi, Ivane Preradoviću, legendarni oficiru
U Pappenheimovoj četi, koji si pao od
švedske kugle;
Tebi, Petre Preradoviću, djede moj, blagoslovljeni
pjesniče svoga naroda;
i tebi oče moj, Dušane Preradoviću,
mornaru i istraživaču; uspomeni tvoje ljubavi
i neizmjerne gorčine, koja ti je pala u dio:
Vama posvećujem ove pjesme.*

TEME IZ HRVATSKE PROŠLOSTI

Otac Paule Preradović bio je veliki hrvatski rodoljub pa je tako odgajao i svoju djecu. Zato je Paula već kao djevojčica počela pisati stihove, i na hrvatskom, a 1909. u Puli je na njemačkom napisala pjesmu svom djedu Petru Preradoviću koju je na hrvatski preveo Franjo Marković i objavio u *Zagrebačkim dnevnim novinama*.

Najviše je pisala na temu iz hrvatske prošlosti, a 1929. izlazi joj prva zbirka pjesama, *Südlicher Sommer* (*Južnjačko ljeto*). Druga zbirka *Die Dalmatinischen Sonette* (*Dalmatinski soneti*) izlazi 1933. u kojoj se, kao i u prvoj zbirci, predala osjećajima nostalgije za zemlju svog mladenštva i svog podrijetla. Tu je opjevala

ljepotu jadranske obale, osvrćući se na hrvatsku kulturnu baštinu, ljude i običaje.

Treća zbirka *Lob Gottes im Gebirge* (*Hvala Božja u brdima*) izlazi 1936., a četvrta *Ritter, Tod und Teufel* (*Vitez, smrt i đavao*) izlazi 1946. godine.

Na temelju neobjavljenih pisama između Petra Preradovića i njegove prve žene Pave de Ponte napisala je roman o njihovoj ljubavi *Pave und Pero* (*Pave i Pero*), tiskan 1940. U tom vrlo uspješnom romanu, koji je doživio pohvale u njemačkom tisku, Paula Preradović opisuje ljudski i umjetnički lik svog djeda i njegove ljubavi, donoseći mnoge pojedinosti iz hrvatske povijesti i kulture. Roman je iste godine preveden na hrvatski, a doživio je nekoliko izdanja. Godine 1950. objavljuje *Königslegende* (*Legenda o kralju Slavcu*), na temelju povijesnoga istraživačkog rada svog oca i legendi iz doba hrvatskih narodnih vladara. Njezino posljednje djelo *Die Versuchung des Columba* (*Kolumbova kušnja*) je veća novela koja izlazi 1951. Ona umire baš te godine 25. svibnja, a grob

Austrijska himna 'Land der Berge'

joj se nalazi na Središnjemu bečkom groblju. Njezin suprug i sin Otto zakopani su također u tom grobu.

PRIGODNA POŠTANSKA MARKA

Sva njezina djela sabrao je i izdao njezin sin Fritz Molden 1967. u Beču, u jednom svesku na 1.128 stranica, pod naslovom *Paula von Preradović; Gesammelte Werke*.

Neposredno nakon Drugoga svjetskog rata, u natječaju za novi tekst austrijske državne himne, među 1.800 sudionika izabrana je kao najljepša i najprikladnija pjesma Paule Preradović *Land der Berge, Land am Strome* (*Zemljo brda, zemljo na rijeci*), te zakonski potvr-

đena 25. veljače 1947. na adaptiranu glazbu Wolfganga Amadeusa Mozarta iz 1791. kao nova himna Republike Austrije.

Prigodnu poštansku marku na temu *EUROPE* s likom Paule von Preradović i naslovom himne

Poštanska marka Republike Austrije s likom Paule Preradović

koju je ona napisala izdala je Austrijska pošta 17. svibnja 1996. godine.

Paula Preradović nalazila je inspiraciju za veći dio svoga književnog stvaralaštva u zemlji svog podrijetla i u svojim precima pa mislim da bi joj se Hrvatska najbolje odužila izdavanjem njezinih sabranih djela. ■

Grob Paule Preradović na bečkom središnjem groblju

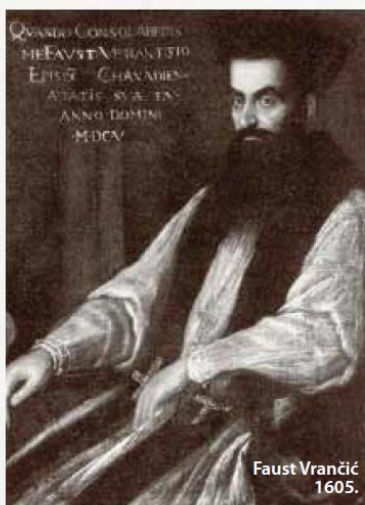
ENG Austrian writer Paula Preradović, granddaughter of Croatian poet Petar Preradović, is the author of the lyrics of the Austrian national anthem, *Land der Berge, Land am Strome*.

Vrančićev padobran na mađarskoj marki

Muž, otac, udovac, svećenik, biskup, jezikoslovac, leksikograf, diplomat, izvanredni izumitelj, tajnik cara Rudolfa II., Faust Vrančić, ostavio je iza sebe neizbrisiv trag, posebno kao izumitelj i jezikoslovac

Piše: **Mauricij Frka Petešić**

Rođen u staroj šibenskoj obitelji 1551., od oca Mihovila (rođ. 1507.) i majke Katarine rođene Dobrojević, Faust je imao još brata Kažimira i dvije sestre, Marijetu i Klaru. Već kao desetogodišnji dječak 1561. odlazi stricu Antunu Vrančiću (1504. – 1573.), ostrogotskom nadbiskupu, kardinalu, primasu Ugarske i plodnom piscu, koji ga doводи k sebi na skrb u Požun (Bratislava), odgaja i školuje do sedamnaeste godine, a zatim ga 1568. šalje u Padovu i Veneciju na viši studij. Studirao je pravo i filozofiju, a zanimao se još za fiziku i matematiku. Nakon studija 1571. bora-
vi malo u Šibeniku i onda se opet vraća

Faust Vrančić
1605.

stricu u Ugarsku. Tu se bavi znanstvenim radom, a dvije godine poslije stričeve smrti objavljuje njegov životopis 1575. u Požunu.

NA PRAŠKOM DVORU

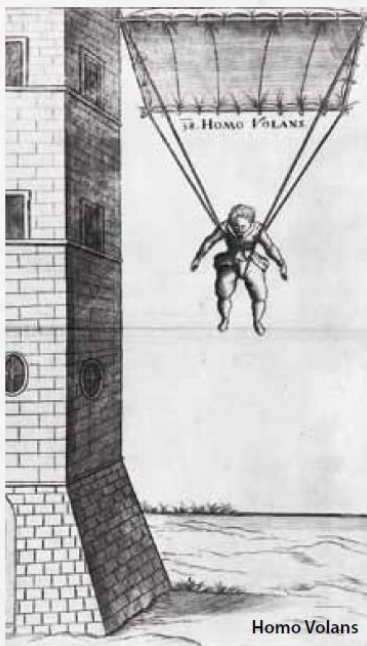
Stalno je bio povezan s rodnim gradom, i Hrvatima u Italiji, tako da 1. siječnja 1575. postaje članom Hrvatske bratovštine u Rimu. U dobi od 27 godina ženi se 1578. djevojkom imenom Marijeta. Vrijedan i sposoban, privlači pozornost biskupa Istvana Fejerkovya, koji ga 27. rujna 1579. imenuje kapetanom tvrđave Veszprém i guvernerom biskupskih dobara u županijama Gyor, Somogy i Zala. Nepune dvije godine kasnije Vrančić 1581. postaje tajnik rimsko-njemačkog cara i hrvatsko-ugarskog kralja Rudolfa II. (1552. – 1612.), na dvoru u Hradčanicima u Pragu. Tu mu se pružila prilika da neposredno upozna mnoge znamenite

ljude s kojima se kralj okružio, među kojima su bili slikari Giuseppe Arcimboldi i Bartholomeus Spranger, astronomi Johann Kepler i Tycho Brahe te graditelj Jacopo de Strada, pa je uz njih znatno proširio svoje znanje na području prirodnih znanosti i tehnike. Svestran, i znalac nekoliko jezika, proučavao je još i velikane poput Bacona, Descartesa, Galileja i Hofmanna.

Ispravom iz 1587. Vrančiću su kao kraljevu tajniku dodijeljeni posjedi u Petrovu polju kraj Knina te u Muću i Žrnovnici kraj Splita.

Prag i tajničku službu napušta 1594. nakon smrti još mlade supruge, kad ostaje sam sa svojom kćerkom Albom Rosom, i onda se zareduje za svećenika. Nakon toga malo živi u Šibeniku, a zatim nekoliko godina u Italiji. Najdulje ostaje u Veneciji gdje 1595. objavljuje ranije pripreman u Pragu peterojezični rječnik: latinski, talijanski, njemački, dalmatinski i ugarski. U taj rječnik unio je 5.467 latinskih riječi, a hrvatskih 3.885. Reprint ovog rječnika prvi put izlazi u Zagrebu 1971. s pogovorom Ljudevita Jonkea. Uz reprint u

ovog rječnika prvi put izlazi u Zagrebu 1971. s pogovorom Ljudevita Jonkea. Uz reprint u

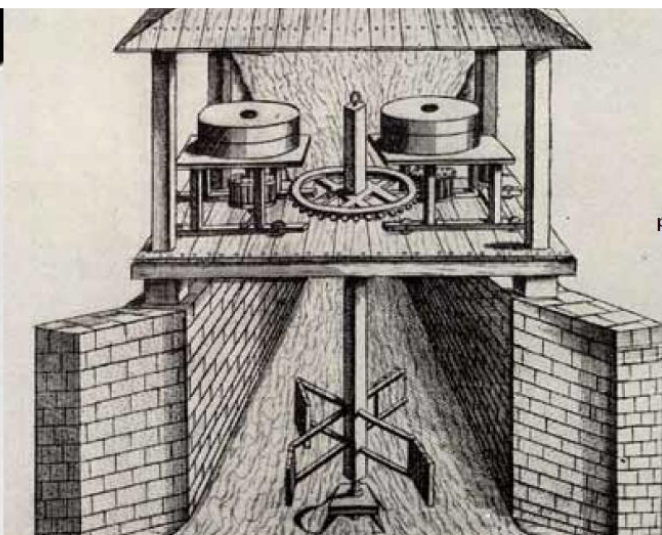

Homo Volans

Prigodom 350. obljetnice smrti Fausta Vrančića, Mađarska pošta posvetila mu je jednu

marku za zračni promet 6. svibnja 1967. na temu AEROFILA 67. u nizu od četiriju maraka i u bloku s potpuno identičnim markama. Marka prikazuje padobran Fausta Vrančića s padobrancem u letu i natpisom *Homo volans*. Na gornjem dijelu marke piše: *AEROFILA 67 Verancsics Faustusz ejtőernyője 1617*. Naklada svih izdanja zajedno je 658.290 primjeraka.

Vrančićev projekt mlina na plimu i oseku

Portret Fausta Vrančića iz Temišvara

isto vrijeme izlazi Vrančićev Hrvatsko-latinski rječnik, koji je postupkom obrata izradio i pogovor napisao Valentin Putanec. Drugo izdanje ovog rječnika, s Vrančićevim pristankom, uredio je češki benediktinac Peter Loderecker i dodao mu češki i poljski stupac. Izdao ga je u Pragu 1605. pod nazivom *Dictionarium septem diversarum linguarum* (Rječnik sedam različitih jezika), i u njemu protumačio da dalmatinski znači hrvatski. Zbog toga se u prijevodima Vrančićeva rječnika često dalmatinski naziva hrvatski.

BISKUP I KRALJEVSKI SAVJETNIK

Kralj Rudolf II. imenovao je 1598. Vrančića naslovnim biskupom mađarskoga grada Czanada, koji je tada još bio pod Turcima, i uzima ga za svog savjetnika za Mađarsku i Transilvaniju. U to vrijeme Vrančić daje svoj veliki doprinos u osnivanju Akademije hrvatskog jezika, godine 1599. u Rimu.

Na dužnosti kraljeva savjetnika ostaje sve do 1605., kada zauvijek napušta Ugarsku, odakle odlazi u Rim i 1606. pristupa redu pavlina. Iste godine u Rimu objavljuje na hrvatskom jeziku knjigu životopisa dvanaest ranokršćanskih mučenika, pod naslovom *Život nekoliko izabranih divic*, koju posvećuje benediktinacima šibenskoga samostana sv. Spasa. Pod pseu-

donimom Justus Verax Sicensus 1608. godine u Rimu objavljuje *Logica suis ipsius instrumentis formata* (Logika oblikovana samim svojim dokazima), a 1610. pod istim pseudonimom izlazi mu knjiga *Ethica christiana* (Kršćanska etika).

Faust Vrančić ostaje u Rimu desetak godina, gdje je nastavio već ranije započeto proučavanje i istraživanje prirodnih znanosti i tehnike. Posvećuje se posebno izumima novih uređaja i strojeva, kao i arhitektonskim rješenjima. U to vrijeme pavlin Giovanni Ambrogio Mazente omogućuje Vrančiću pristup tehničkim crtežima Leonarda da Vincija, koje Vrančić temeljito proučava te dobiva inspiraciju za nove izume, a neke znatno usavršava.

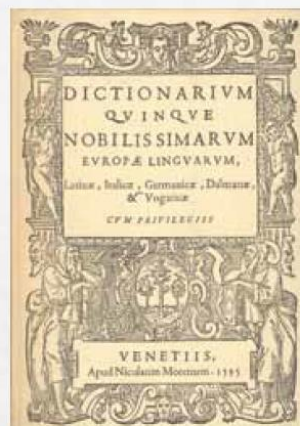
NOVI STROJEVI

Poslije Rima, Faust Vrančić odlazi 1615. u Veneciju, i tu objavljuje svoje najpoznatije djelo *Machinae novae* (Novi strojevi) ili *Nove naprave*. Knjiga iz tiska izlazi 1615. odnosno početkom 1616. U njoj autor opisuje 56 različitih izuma i uređaja na pet jezika: latinskom, talijanskom, španjolskom, francuskom i njemačkom. Izumi su popraćeni s 49 slika-bakroreza velikog formata. Vrančić u knjizi uz svoje izume donosi i neka manje poznata tehnička rješenja drugih autora jer je htio da njegova knjiga služi kao

praktičan priručnik. U tom djelu Vrančić donosi svoja rješenja za uređenje riječnih korita, iznosi projekt žičare i više vrsta mostova, posebno ističemo njegov viseći most sa željeznim lancima, koji će prvi sagraditi Amerikanci 1741. Kasnije će Francuzi umjesto lanaca primijeniti čeličnu užad, koja se zbog znatnog smanjenja težine mosta sve češće primjenjuje i nakon 1850. gotovo u potpunosti zamjenjuju lance. Uz to, Vrančić donosi projekte sunčanih satova, satova na vodu i vatru, mlinove na plimu i oseku, kao i na vjetar i to s okomitom osovinom. Zatim razne preše i strojeve za mlačenje, čišćenje i vršidbu žitarica, više vrsta zaprežnih uređaja, gliboder, pojas za spašavanje itd.

Među tih izumima najpoznatiji je Vrančićev padobran, koji je jako sličan današnjem i koji je Vrančić sam isprobao u Veneciji, o čemu svjedoči engleski biskup John Wilkins. On piše da je Faust Vrančić skočio svojim padobranom s jedne kule u Veneciji, pred mnoštvom ljudi.

Pripremajući se na povratak u domovinu, Vrančić umire u Veneciji 20. siječnja 1617. i po vlastitoj želji bio je pokopan u crkvi svete Marije od Milosti, u Prvič Luci na otoku Prviču, ispred svoga rodnog Šibenika. ■

Naslovna korica rječnika, reprint 1971, vl. Marinko F. P.

Vrančićev projekt visećeg željeznog mosta

ENG Croatians on postal stamps: Faust Vrančić (Šibenik, 1551 – Venice, 1617) – Bishop, linguist, lexicographer and inventor Faust Vrančić has left an indelible legacy, in particular as an inventor and linguist.

Najhrabrija žena Europe

Izvanredna ljepotica, ondašnjim jezikom rečeno prava krasotica, hrvatska grofica Jelena Zrinski izazvala je svojom hrabrošću divljenje cijele Europe do te mjere da ju je francuski kralj Luj XIV. nazvao *najodvažnijom ženom Europe*

Piše: **Mauricij Frka Petešić**

Grofica Jelena bila je najstarije od četvero djece bana Petra Zrinskog (1621. - 1671.) i njegove žene Ane Katarine rođ. Frankopan (oko 1625. - 1673). Iako nema dovoljno podataka o njezinu mladenačkom razdoblju, zna se da je u ranim godinama stekla izvrsnu naobrazbu, posebno u užem obiteljskom krugu. Roditelji su joj bili književnici, a majka uz to i prevoditeljica.

Jelena se rodila vjerojatno u Ozlju 1643., a imala je još dvije sestre: Juditu Petrovniku i Zoru Veroniku, te brata Ivana Antuna. Obje sestre bile su redovnice, a brat je umro u tamnici 11. studenog 1703. u Grazu.

Po savjetu svojih roditelja Jelena Zrinski udala se za mladoga mađarskog kneza Ferenc Rakoczija (1645. - 1676.), a vjenčanje se obavilo 1. ožujka 1666. U kratkom braku s Rakoczijem imala je troje djece: sina Jurja, rođenog 1667., koji umire već kao dijete iste godine, kćer Juliju (1672. - 1717.), koja se udaje 1691. za grofa Ferdinanda Goberta von Aspremont-Lindena i najmlađeg sina Franju (Ferenc II. Rakoczi, 1676. - 1735).

OTPOR PROTIV BEČA

Odlučna i hrabra, ubrzo je poslije vjenčanja privukla supruga pokretu svog oca u otporu protiv Beča, a ona je sama taj otpor proširila po cijeloj Ugarskoj.

Nakon tragičnog sloma Urote 1671. carska vojska ulazi u Gornju Ugarsku i od Jelenine svekrve Zsofije Bathory dobiva sve Rakoczijeve utvrde osim Mukačeva. Ferenc Rakoczija tada je vlastita majka predala carskim generalima, ali ga je zatim bečki dvor pomilovao. Umro je malo poslije rođenja sina Ferenc II.

godine 1676. i ostavio Jelenu s dvoje nejake djece.

Šest godina kasnije grofica Jelena sklapa brak s novim vođom pobune protiv habsburškog dvora, knezom Gornje Ugarske, Imrom Thökölyjem, kojeg je podržavala Velika Porta. Međutim, porazom turske vojske pod Bečom 1683.

nastalo je teško stanje u Ugarskoj jer je carska vojska tjerala Turke i Tökölyjeve pobunjenike. Jelena Zrinski u to je vrijeme sa svojom djecom boravila u tvrđavi Mukačevo (Munkacs, danas u Ukrajini), i hrabro pružila otpor generalu Garaffu koji je žestoko napadao punih pet mjeseci i onda se povukao, ostavivši samo pukovnika Terzija za održavanje blokade Mukačeva. Braneći svoj grad pune tri godine Jelena Zrinski zadivila je ondašnji svijet pa nas ne čudi što ju je Luj XIV. nazvao *najodvažnijom ženom Europe*. Kako pomoć nije stizala niotkud, Jelena je bila prisiljena predati Mukačevo generalu Garaffu, što je učinila 14. siječnja 1688. General je zatim otpremio Jelenu i njezinu djecu, Franju i Juliju, u bečki samostan uršulinki. Franju su odmah odvojili od majke i stavili pod svoje tutorstvo. Odgajan je kod isusovaca u Českoj, a studirao je na sveučilištu u Pragu.

Imre Tököly i nakon predaje svoje supruge nastavio je pružati otpor Beču sa svojim pobunjenicima, a četiri godine kasnije, u savezu s Osmanlijama, potukao je carsku vojsku te uspijeva osloboditi Jelenu u zamjenu za zarobljenoga generala Heistera. Jelena Zrinski sa suprugom i pobunjenicima prelazi na prostor Osmanlijskog Carstva 1699. nakon potpisivanja mira u Srijemskim Karlovcima. Bračni par jedno vrijeme živi u Carigradu, a od 1701. u Nikomediji u Maloj Aziji. Tu su stanovali u jednoj vili u kojoj Jelena umire 18. siječnja 1703., a njezin suprug Tököly umire dvije godine kasnije. Oboje su bili pokopani u carigradskom predgrađu Galati u crkvi lazarista.

IZBJEGLIŠTVO I SMRT U TURSKOJ

Dok je Jelena živjela u izbjeglištvu u Turskoj, njezin sin Ferenc II. Rakoczi koristi rat Habsburgovaca za španjolsko naslijeđe i stavlja se na čelo velike mađarske pobune protiv habsburške vlasti. Tražeći pomoć od francuskog kralja

Portret
Jelene
Zrinski

Jelena Zrinski sa sinom Francom
II. Rakoczijem, kip u Mukačevu

Mađarske marke
s likom Jelene
Zrinski

Luja IV., bio je izdan od posrednika i uhićen 18. travnja 1700. te strpan u bečku tamnicu, pod prijetnjom smrtnog osude. Međutim, uz pomoć lukavštine i veza svoje supruge, uspio je pobjeći iz zatvora u Poljsku, gdje se jedno vrijeme skrivao. Godine 1703., baš kad mu je umrla majka u Turskoj, vraća se u Mađarsku i nastavlja voditi pobunu protiv bečkog dvora. U toj dugogodišnjoj borbi Ferenc II. postaje pravi nacionalni heroj, a Beč po svaku cijenu traži primirje te mu iz zatočeništva kao posrednike za pregovore šalje suprugu, koju nije vidio pet godina, i sinove Jozsefa i Györgyja, ali

Jelena Zrinski, mađarska marka 2001.
sa sinom Ferencem II

Engleskoj i Francuskoj, a onda se 1717. seli u Tursku, gdje ostaje do svoje smrti. Tamo ga je ponekad posjećivao mladi sin György. Umro je u Tekirdagu (Rodosto) 8. travnja 1735., a pokopan je u Carigradu pokraj majke Jelene Zrinski. Ostao je do danas jedan od najvećih heroja mađarske borbe za nezavisnost tako da su mu Mađari podignuli spomenike diljem zemlje, a slikari ga ovjekovječili na mnogim platnima. Njegov portret nalazi se na mađarskim novčanicama i na mnogobrojnim poštanskim markama.

ČETIRI MAĐARSKE POŠTANSKE MARKE

Posmrtni ostaci Jelene Zrinski i njezina sina Ferenc II. Rakoczija preneseni su 29. listopada 1906. iz

on odbija svaki dogovor i nastavlja s pobunom.

Vjerujući u pomoć koju Luj IV. sporazumom obećava Rakocziju, sabor sazvan u Onodu 13. lipnja 1707. odriče pravo Beču na mađarsko prijestolje, a plemstvo Rakocziju povjerava upravu zemlje. Kako obećana pomoć nije stigla kad mu je najviše trebala,

Rakoczi gubi odlučujuću bitku kraj Trenčina 13. kolovoza 1708. i poslije toga još drži samo manji dio istočnog dijela zemlje oko Mukačeva. Tada ga mnogi kuruci počinju pomalo napuštati, a 1711. feudanci protiv njegove volje sklapaju mir s Habsburgovcima. Ne prihvaćajući taj mir, on napušta zemlju 21. veljače 1711. godine. Ferenc II. Rakoczi neko vrijeme boravio je u Poljskoj,

Jelena Zrinski s djecom u tvrđavi Mukačevo

Carigradu u Košice (Slovačka), uz velike svečanosti u Hrvatskoj i Mađarskoj, te položeni u kriptu katedrale svete Elizabete, a uz njih počiva i Rakoczijev stariji sin Jozsef.

Koliko je Jelena Zrinski poznata i poštovana u Mađarskoj najbolje govori podatak da joj je tamošnja pošta do sada posvetila četiri poštanske marke. Prva je izašla 1945. u nizu *Znamenite žene*, druga 1952. u nizu *Generali i heroji*, treća 1976. godine u nizu posvećenom njezinu sinu *300 godina od rođenja Ferenc II. Rakoczija* i četvrta 2001. za *Drugo tisućljeće*, kojemu je Mađarska posvetila čak četiri niza. Ova zadnja je najsimboličnija jer je Jelena na istoj marki zajedno sa svojim slavnim sinom Ferencem II. Rakoczijem, kojemu su Mađari uz ove marke posvetili još petnaestak poštanskih maraka. ■

Tvrđava Palanok u Mukačevu danas

ENG Croats on foreign postal stamps – Countess Jelena Zrinski (Ozalj, 1643 – Nicomedia, 1703): The great courage and beauty of Croatian Countess Jelena Zrinski earned her the admiration of all Europe.

Biografija Marijana Zubanovića koju sam napisao za *Leksikon hrvatskog iseljeništva i manjina*

Zubanović, Marijan (Virje, 27.VIII.1931.), termodinamičar, izumitelj i poduzetnik. Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu, a gimnaziju u Koprivnici (1949). Diplomu inženjera brodogradnje stekao je na Strojarsko-brodograđevnom fakultetu u Zagrebu (1957). Nakon završetka studija zaposlio se u Ini i potom u sušari za napalm bombe. Godine 1959. pobjegao je u Pariz, jer nije želio prihvatiti nalog o premještanju u vojnu tvornicu u Ličkom Osiku. U Francuskoj je kratko vrijeme radio u tvornici automobila Citroën, a od ljeta 1959. u tvornici Noralco (kasnije Dellatre-Levivier). Ubrzo je postavljen za voditelja Projektnog ureda te tvornice (1960). U to je vrijeme pronašao način za izradu nosača nuklearnog reaktora EDF2-Chinon, otpornih na dilataciju (1961). Na kratko vrijeme prešao je u tvornicu Franco-Belge u Raismesu blizu Valenciennesa. Ubrzo je stekao zavidan ugled te je postavljen za direktora tvornice ventilatora i hladnjaka Mortreux u Arrasu (1962). Tvornicu je potpuno preuredio i usavršio proizvodnju. Već 1963. preselio se u Toulon u poduzeće Snoh, u sklopu kojeg je osnovao i vodio odjel za termodinamičke aparate. Projektirao je aparate, nadzirao njihovu izvedbu i sudjelovao u proizvodnji. Taj je odjel (Therma) povezao s tvrtkama Smit i Sorom i s njima osnovao zajedničko poduzeće Société Thermodynamique Service (STS). U zajedničkom je poduzeću Zubanović prvi veći uspjeh postigao novo patentiranim hladnjakom-isparivačem u zatvorenom krugu. Značajniji uspjeh uslijedio je 1968. godine izumom radikalno poboljšanog pročišćivača zraka za atomske podmornice francuske ratne mornarice. Izumio je katalizator, koji ciklonizacijom pročišćava prljav i jako korozivan zrak pod visokim tlakom i temperaturom od 400°C, te preostale čestice prašine smanjuje na 6 mikrona, dok se prije toga nije moglo postići smanjenje na manje od 12 mikrona. Godine 1970. s inženjerom Elieom Vigourouxom osnovao je agenciju STS – Agence de Paris i povjerio Vigourouxu njezino vođenje. Te je godine postao većinski vlasnik STS-a te je otvorio novu podružnicu tvrtke (Sté Toulonnaise d'Entreprises). U suradnji s Prvomajskom osnovao je zajedničko poduzeće radi boljeg plasiranja prvomajskih proizvoda na zapadno tržište (1972). Istaknuo se izradom rashladnog uređaja bazena izvanrednih tehničkih karakteristika za stokiranje nuklearnog otpada u tvornici La Hague (1977-1979). Njegova je tvrtka STS izradila izmjenjivač za visoke temperature za nuklearnu centralu Cadarache i rashladne tornjeve za nuklearne centrale Creys-Malville i Chooz. Na rashladnim tornjevima za nuklearni istraživački centar Cea Saclay po prvi put je upotrijebio zatvoreni krug hlađenja nuklearnog reaktora i to je rješenje kasnije primijenjeno u drugim francuskim atomskim centrima i centralama. Uslijedile su narudžbe specijalnih toplinskih izmjenjivača za nuklearne centrale Civaux i Tricastin, kao i sustava hlađenja atomskog reaktora u nuklearnom centru Marcoule. Za rashladnu centralu Groupement Thermique des Halles u Parizu, tvrtke Climespace, Zubanović je od 1993. do 1995. napravio rashladne tornjeve izvanredne snage i potpuno nove, do tada u svijetu nepoznate tehnologije. Iako je tu inovaciju patentirao bila mu je 2000. nepravедno otuđena, i on je tada doživio teški moždani udar, a njegova tvrtka je 2003. otišla u stečaj. U vrijeme Domovinskog rata istaknuo se u prikupljanju humanitarne pomoći domovini. O običajima Podravine i svom životu objavio je nekoliko knjiga.

Dj: *Neotesano pismo mom prijatelju*, I-IV, Virje-Bjelovar 1998-2006; *Virovske priče*, Virje-Bjelovar, 2000; *Post-mortem!*, Toulon 2010; *Annexe à Post-mortem!*, Toulon 2011.

Izv: Pismohrana Mauricija Frke Petešića

Posljednja bitka francuskoga Podravca

Velik uspjeh postigao je 1968. kad je za prvu francusku atomsku podmornicu "Le Redoutable" riješio problem s pročišćivačem zraka konstruiravši novi manji i efikasniji aparat od prvoga, koji je omogućio da podmornica može ostati 90 dana ispod površine

Napisao: **Mauricij Frka Petešić**

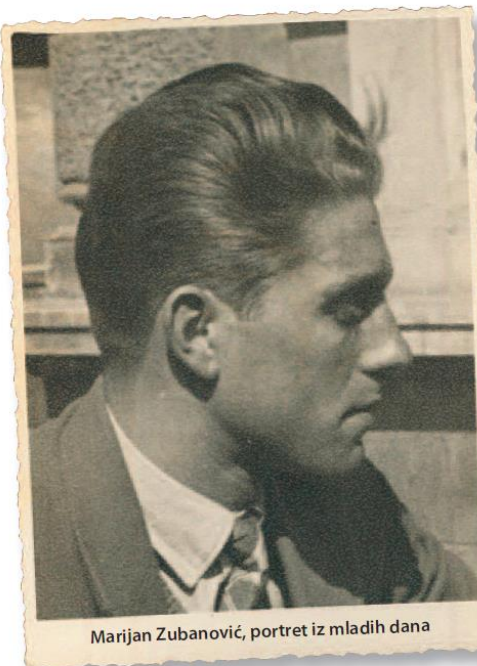
Hrvatski iseljenik u Francuskoj Marijan Zubanović, inženjer brodogradnje, termodinamičar, izumitelj i poslodavac, rođen je u podravskom selu Virju 27. kolovoza 1931. godine kao prvo od četvero preživjele djece od oca Josipa i majke Terezije, rođ. Matešin. Već u osnovnoj školi pokazivao je veliko zanimanje za prirodu i crtanje, a u gimnaziji, koju je završio u Koprivnici, posebno su ga privukli nuklearni problemi izazvani bombom u Nagasakiju. U izboru fakulteta između arhitekture i brodogradnje, odlučio se za ovo drugo. Na fakultetu je zavolio termodinamiku, koju mu je predavao hrvatski znanstvenik svjetskoga glasa prof. Fran Bošnjaković (1902. – 1993.). Uz to je još učio hidromehaniku, koju mu je predavao prof. Dragutin Horvat (1906. – 1994.), kod kojega je diplomirao 1957. Nakon završetka studija zaposlio se u Ini, gdje je radio na toplinskim izmjenjivačima za Istočnu Njemačku, upoznavši tako petrolejsku tehniku. Nakon toga je radio u sušari za napalm bombe, za ratnu industriju i usvojio je stroge norme o eksplozivima.

BIJEG PREKO GRANICE

Posao mu je bio zanimljiv, ali tada dobiva bezuvjetan nalog za posao u vojnoj tvornici u Ličkom Osiku, a odbije li ga, prijeti mu strogi zatvor. Zato u ožujku 1959. bježi u inozemstvo. Preko Austrije i Njemačke stiže u Pariz, računajući da će se iz Francuske najlakše prebaciti u

SAD, gdje je imao tetu. Međutim, dozvolu je trebalo čekati više od godinu dana, a živjeti se moralo, pa njegova životna sudbina kreće potpuno drugim putem.

Prvi posao pronašao je u pariškoj predgrađu Levallois u tvornici automobila CITROËN, ali nakon petnaestak dana napušta posao jer nije mogao izdržati tempo rada s obzirom na svoju

Marijan Zubanović, portret iz mladih dana

slabašnu građu. Nakon toga njegov mještanin, radnik u tvornici NORALCO, dolazi po njega sa sjevera u ljeto 1959. i zapošljava ga u toj tvornici, koja ubrzo mijenja ime u DELLATRE-LEVIVIER. Tu su se proizvodili uređaji za naftnu industriju, kao i uređaji za belgijsku industriju eksploziva. Bio je to posao koji je

dobro znao te je probni ispit lako položio na engleskom i već na početku poslodavac je bio zadovoljan njime te ga ubrzo postavlja za šefa Projektnog ureda. U to vrijeme (1960.) vjenčao se s Paule Flouret (1933. - 2004.).

Nakon godinu dana 1961. pronalazi način za izradu nosača otpornih na dilataciju, za jedan nuklearni reaktor, a poslije toga nakratko prelazi u tvornicu FRANCO-BELGE iz *Raismesa* blizu *Valenciennesa*. Ubrzo je stekao ugled i dobar glas pa mu 1962. jedan industrijalac, vlasnik tvornice ventilatora i hladnjaka MORTREUX u Arrasu, odlazeći u mirovinu nudi svoje mjesto direktora u toj tvornici. Ponudu je prihvatio i na tom poslu puno naučio o tehničkom, financijskom i administrativnom vođenju tvornice, koju je u godinu dana potpuno preuređio i čiju je proizvodnju usavršio.

ODMAH PREPOZNAN KAO STRUČNJAK

No, Marijan Zubanović ni tu nije dugo ostao jer su mu sve više smetale neprestane kiše, magle, snijeg i poledice koje ga u mislima tjeraju na topao jug, pun sunca i mora. Jedan oglas u tehničkim novinama za posao u Toulonu bio je dovoljan da privuče njegovu pozornost i početkom 1963. seli se u Toulon u poduzeće SNOH obitelji Pagani. Odmah su u njemu prepoznali stručnjaka te su pristali na njegov prijedlog da u tvornici otvori i vodi novi sektor za termodinamičke aparate.

Svoj sektor nazvao je THERMA i u godinu dana uspio ga je opremiti i pripremiti svu dokumentaciju i ponudu. Narudžbe su počele stizati, a prva se

C.E.A. SACLAY – reaktor ORPHEE, 1995.

Ing. Elie Vigouroux - LES HALLES Paris

odnosila na četiri toplinska izmjenjivača za hlađenje ulja na brodovima te je proizvodnja aparata započela. Imao je dobru teorijsku podlogu, posebno za otpornost različitog materijala, a u poslu je bio svestran. Projektirao je aparate, određivao materijale i cijene, pravio planove za izvedbu aparata, nadzirao izvedbu i sam sudjelovao u njihovoj izradi. Ubrzo se povezuje s tvrtkama SMIT i SOROM i s njima 1965. osniva zajedničko poduzeće Société Thermodynamique Servis odnosno skraćeno STS.

Vlasnik većinske tvrtke SMIT bio je bivši časnik glasovite podmornice *Casablanca* iz Drugoga svjetskog rata, Lucien Grandmanche, koji je u Toulonu od arsenala Francuske ratne mornarice dobivao mnoge poslove i on je postao glavni direktor nove tvrtke. SOROM je bila manja tvrtka za građevinske radove. U ovome zajedničkom poduzeću Marijan Zubanović prvi ozbiljan uspjeh postiže novim patentiranim *hladnjakom-isparivačem u zatvorenom krugu*, s tankim savinutim cijevima, zvanim "DRY-COOL", koji je rađen od mnogih vrsta materijala. Tada, 1965. godine, dovodi iz Hrvatske brata Josipa za šefa pogona proizvodnje.

USPJEH ZA USPJEHOM

Drugi puno značajniji uspjeh postigao je 1968. kad je za prvu francusku atomsku podmornicu "Le Redoutable" riješio problem s pročišćivačem zraka. Zubanović je pronašao novo rješenje aparatom koji je bio čak tri puta manji od postojećeg i koji je omogućio da podmornica bez ikakve smetnje ostane 90 dana ispod površine. Poslije toga u još šest francuskih nuklearnih podmornica ugrađen je takav pročišćivač.

Nakon ovoga uspješnog pronalaska posao se otvorio i narudžbe su stizale sa svih strana, tvrtka STS postala je poznata i imala znatne prihode. Broj zaposlenih narastao je do 300. Tada je i arsenal u Lorientu počeo slati mnoge narudžbe, posebno je tražio rashlađivače za ratne brodove. Samo za fregate koje je arsenal gradio za Tajvan izradili su 48 originalnih rashlađivača. Isto tako mnoge specijalne aparate napravili su za nosač zrakoplova Clemenceau, a mnoge su obnovi-

li ili popravili. Godine 1970. upoznaje i zapošljava inženjera za rashladne uređaje Eliea Vigourouxa, koji mu pomaže otvoriti u Parizu agenciju pod nazivom STS - Agence de Paris i uspješno je voditi punih 30 godina. Iste godine Zubanović otkupljuje dionice SOROMA i postaje većinski vlasnik STS-a.

Zubanović je izvrsno tehničko dostignuće postigao između 1977. i 1979. izvedbom velikoga rashladnog uređaja bazena za stokiranje 2.000 tona nukle-

Marijan Zubanović (sjedi) s obitelji

PISCINE 2000 A LA HAGUE, bazen za hlađenje nuklearnog otpada

arnog otpada, koji se obrađuje u tvornici LA HAGUE, na istoimenome poluotoku u Normandiji. U to je vrijeme 1978. stigla narudžba Centra za atomsku energiju CADARACHE, u južnoj Francuskoj, za jedan izmjenjivač za visoke temperature koji je uspješno izveden.

Zubanovićeve tvrtka STS, kojoj je on bio alfa i omega, izradila je četiri rashladna tornja tipa isparivača u zatvorenom krugu za nuklearnu centralu CREYS-MALVILLE, dva tornja za hlađenje vode dizel-motora 1986. godine i dva tornja za hlađenje bazena nuklearnog otpada 1991.

Zatim je 1987. godine napravljen rashladni toranj za nuklearnu centralu CHOOZ, a 1995. dva zračna rashladna tornja vode za nuklearni istraživački centar CEA SACLAY, jugozapadno od Pariza, koji zatvorenim krugom hlade nuklearni reaktor. To novo Zubanovićevo originalno rješenje prvi put je tada upotrijebljeno u francuskim atomskim centrima, a kasnije i centralama. Bio je to novi veliki uspjeh koji je otvarao daljnje poslove.

RASHLADNI TORNJEVI ZA NUKLEARKE

To su sve bila sretna i originalna rješenja po kojima je Zubanovićevo poduzeće STS postalo poznato i po kojima je bilo svrstano među nekoliko najpoznatijih termodinamičkih tvrtki u Francuskoj.

Za kompaniju CLIMESPACE, koja se bavi proizvodnjom hladne vode za klimatizaciju grada Pariza, radi osam rashladnih tornjeva za rashladnu centralu GTH (*Les Halles*) po strogim ekološkim normama i dvostruko veće snage od prethodne. Zubanovićeve tornjevi proradi-

li su punim kapacitetom 1995. godine. Međutim, tvrtka CIMESPACE prisvojila je raznim kombinacijama ovaj patent i pola odradenog posla nije mu isplatila te je sudskim putem uništila Zubanovića i njegovu tvrtku STS. Dan nakon sudske presude Marijan Zubanović - Zub doživio je teški moždani udar u 69. godini, 19. veljače 2000. Liječnici nisu predviđali ozdravljenje jer je bio u dužoj komi. U život se neočekivano vratio, ali je ostao

ENG Marijan Zubanović is a Croatian expatriate living in France and a prominent thermodynamicist, inventor and entrepreneur. 81 years old, he is currently fighting the imposed state care he has been put under.

slijep na desno oko, s paraliziranom desnom stranom i nepokretnom rukom. Poslije dugo vremena pomalo se počeo kretati uz pomoć štapa.

ZA LJUDSKO DOSTOJANSTVO

Jedan od većih poslova STS-a završio je 2001. novim rashladnim tornjem za nuklearnu centralu MARCOULE, ali je tvrtka bez Marijana Zubanovića (2003.) ipak morala u stečaj. Radnici su otpušteni, tvrtka je zatvorena i dok je trajao administrativni postupak, kako nije bilo stražara, svi su strojevi, dokumentacija, čitav skupi rezervni materijal i namještaj, sve je razneseno i pokradeno, a hale nekad uspješne tvrtke danas su nalik na porušeni Vukovar. Poslije svega što je doživio, pao je pod tutorstvo države, a to je najveća rak-rana francuskoga demokratskog društva.

Tutori su bez milosti trošili njegov novac i iako je ostao bistar i pri zdravoj pameti, koristili su pravo tutorstva kao da je potpuno mentalno nesposoban. Poslije ženine smrti 2004. nisu mu dopuštali niti da se ponovno oženi. To mu je konačno ipak uspjelo 2010. Oženio se svojom dugogodišnjom tajnicom Angèle Risterucci 30. prosinca 2010.

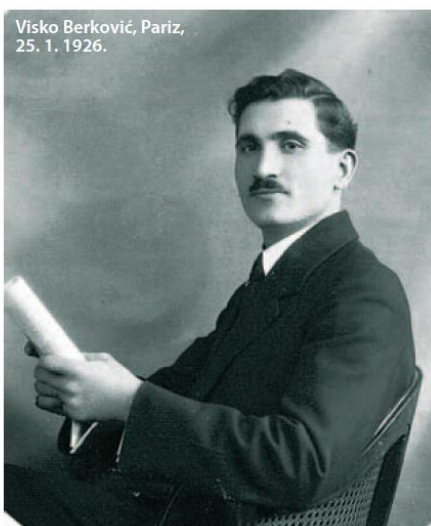
U neravnopravnoj borbi protiv nametnutoga državnog skrbništva, s imenovanim i pojačanim skrbnikom, Zubanović je 2010. objavio knjigu svoje golgote, znakovitoga naslova: *Post mortem!*, u kojoj je na 333 stranice opisao što je sve doživio u *gulagu na francuski način*, kako on naziva francusko državno skrbništvo nad mentalno zdravim ljudima, koji su radi raznih fizičkih bolesti ovisni o pomoći druge osobe. Godinu dana kasnije, 2011. objavio je dodatak toj knjizi pod naslovom: *Annexe à post mortem!*, na 66 stranica.

Danas Marijan Zubanović vodi svoju posljednju bitku - želi umrijeti kao slobodan čovjek, bez državnog tutorstva, u zemlji u kojoj je geslo: Sloboda - jednakost - bratstvo!

O životu i običajima svoje Podravine napisao je sedam knjiga, od kojih su četiri objavljene prije njegove bolesti. Zubanović ima dva sina, dvije kćeri i petoro unučadi. ■

Jedan od najcjenjenijih umjetničkih stolara

Između 1942. i 1944. napravio je svoje remek-djelo, *namještaj dnevnog boravka* (Salle à manger) i dobio titulu: *Meštar umjetničke stolarije* (*Maître Artisan Ébéniste*). Zatim je dva puta proglašen *Najboljim francuskim radnikom umjetničkog stolarstva*, 1955. i 1958. (*Meilleur ouvrier de France comme artisan ébéniste*)

Visko Berković, Pariz, 25. 1. 1926.

Napisao: **Mauricij Frka Petešić**

Kao osmo od desetero djece, Visko Berković rođen je 19. studenoga 1897. u Velloj Luci na otoku Korčuli. Otac mu se također zvao Visko, a majka Mara (rođ. Gugić). Vjenčali su se 19. svibnja 1883. Visko je kršten 8. prosinca 1897., a svetu potvrdu primio je 17. svibnja 1908. Osnovnu školu i drvodjelski zanat završio je u rodnome mjestu i dosta rano posvetio se umjetničkom stolarstvu. Vojsku je služio za vrijeme Prvoga svjetskog rata u austro-ugarskoj mornarici od svibnja 1915. do listopada 1918., a u Kraljevini SHS od prosinca 1918. do siječnja 1920. Ukupno više od četiri i pol godine.

Vrativši se kući, nije mogao naći posao i odlučuje otići kod starijeg brata u Buenos Aires. Put ga je vodio preko Ita-

lije gdje ilegalno prelazi preko brda 1. listopada 1920. u Francusku. Probijajući se teškim i nepoznatim putem strovalio se tako gadno da je od udarca pao u nesvijest. Iz nesvijesti ga je probudio jedan pas ližući mu lice pa je Visko govorio prijateljima da mu je taj pas spasio život.

GUBITAK DVOJCE SINOVA

Stigavši u Marseille s namjerom da otplovi bratu preko oceana biva pokraden, lopovi mu ukradoše sve osobne papire i novac. Ostavši tako bez svega, životni put Viska Berkovića skreće u sasvim drugome smjeru. U Marseilleu ostaje do kraja svibnja 1921. i onda odlazi u Reims gdje radi godinu dana. Poslije toga ide u Pariz (1922.) i zapošljava se u svojoj struci. U slobodno vrijeme igrao je nogomet u lokalnim klubovima i sprijateljivši se sa sinom jednoga šefa policije ulazi u krug njegovih prijatelja, kao i prijatelja njegova oca.

U tom okruženju, svirajući u društvu tamburicu, sreća mu se nasmiješila jer

je svojim dalmatinskim šarmom privukao pozornost i simpatiju jedne djevojke iz kruga visoke francuske buržoazije, imenom Cécile Germaine Grenierboley (1900. - 1968.). Njezin djed Jean Alfred Cocula bio je senator iz pokrajine Lot.

Ta simpatija prerasla je u ljubav i oni se vjenčaše 10. svibnja 1928. u Argenteuilu. Pola godine prije vjenčanja Berković je, 21. prosinca 1927., dobio francusko državljanstvo. Nakon toga živjeli su s njezinim roditeljima u prostranoj lijepoj vili s vrtom u Argenteuilu, a imali su uz nju i jednu stambenu zgradu za iznajmljivanje. Posao mu je dobro išao i 1929. otvara svoj obrt umjetničke stolarije u Parizu. Iste godine rodio mu se prvi sin Jean, a već 1932. drugi sin Pierre-Tomislav koji na žalost umire 1937. Te godine Berković preseljava svoj obrt iz Pariza u novu radionicu koju je napravio u svome vrtu. Onda mu se 1938. rodio treći sin, kojemu je dao ime Pierre, prema imenu preminulog sina. Ni ovaj sin nije imao sreće jer je umro kao mladić 1964.

Stol (rad Viska Berkovića, 1942.-44.), Reims kod Taittingera

Berkovićev potpis, bife (rad 1942.-44.), Reims kod Taittingera

godine. Gubitak dvojice sinova teško ga je pogodio, a posebno njegovu suprugu koja pred kraj života gubi razum i umire relativno mlada u 68. godini života.

USPJEŠAN I POZNAT

Berković je umjetničkim stolarstvom postigao veliki uspjeh i postao je jako poznat. Između 1942. i 1944. napravio je svoje remek-djelo, *namještaj dnevnog boravka* (Salle à manger) i dobio titulu: *Meštar umjetničke stolarije* (*Maître Artisan Ébéniste*). Taj namještaj sastojao se od: velikoga stola, šest stolaca, pisačega stola, velikoga bifea, jedne vitrine i sta-

laka za salonski sat. Zatim je dva puta proglašen *Najboljim francuskim radnikom umjetničkog stolarstva*, 1955. i 1958. (*Meilleur ouvrier de France comme artisan ébéniste*, 1955 et 1958). Isto tako odlikovan je *Nacionalnim redom za zasluge* (*Chevalier de l'ordre National du Mérite*) 1970. Bio je dopredsjednik Društva obrtnika grada Argenteuila i svake godine u toj je ulozi na čelu povorke defilirao gradom, za vrijeme održavanja tjedna obrtnika i trgovaca.

U svome poslu dosta je koristio drvo ruže i indijskoga palisandera, a njegova djela krasi mnoge bogate rezidencije.

Tako je, na primjer, u prostoriji za specijalna primanja poznatoga proizvođača šampanjca Taittingera u Reimsu jedini namještaj njegov prekrasan stol sa šest stolaca, a u drugoj je veliki bife. To je sve dio remek-djela iz 1944., a taj je stol napravljen u stilu kretske umjetnosti, na nozi u obliku lire.

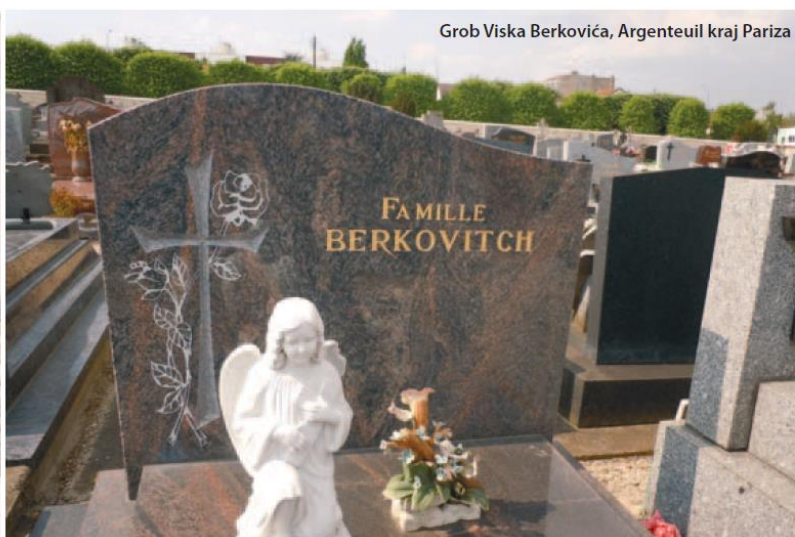
'ŽIVILA HRVATSKA'

Berković je bio društven čovjek i volio je pjevati dalmatinske pjesme svirajući svoju tamburicu koju je donio iz domovine. Kao znak privrženosti rodnoj zemlji u kući je na zidu držao jednu sliku s natpisom "Živila Hrvatska" i rado je pomagao našim ljudima pri nalaženju zaposlenja i sređivanju papira za boravak u Francuskoj, posebno šezdesetih godina prošlog stoljeća, a neki su i kod njega radili.

Pred kraj života stanovao je kod sina Jeana u Rilly la Montagne blizu Reimsa, a umro je u bolnici u Reimsu, 14. travnja 1974. od raka na plućima koji je izazvala drvena prašina dok se bavio svojim omiljenim poslom. Pokopan je na Središnjem groblju u Argenteuila u obiteljskoj grobnici pokraj svoje supruge i sinova, a na nadgrobnoj ploči stoji znak MOF na lovorovoj grani, simbol *Najboljega francuskog radnika* (*Meilleur ouvrier de France*). ■

Germaine i Visko Berković s djecom i tamburicom

Grob Viska Berkovića, Argenteuil kraj Pariza

ENG One of the prominent Croats in 20th century France was Korčula native Visko Berković (1897 – 1974), twice named the *Best French Artistic Cabinetmaker*—in 1955 and 1958.

Od poniženja u jugo-kaznionicama do ugleda u Gradu svjetlosti

Svojim kvalitetnim radom, skromnošću i povjerenjem Gabelica je s vremenom stekao mnoga prijateljstva među Francuzima. Odigrao je značajnu ulogu u upoznavanju francuske političke elite s teškim položajem hrvatskoga naroda

Mate Gabelica i Klotilda Šarić na dan vjenčanja, Pariz 1964.

delj. Tadašnju osnovnu školu od četiri razreda završio je u rodnome mjestu. Nakon odsluženja vojnoga roka 1957. odlazi u Zagreb gdje radi povremene pomoćne poslove te pohađa više razrede osnovne škole u večernjoj školi.

Godine 1959. radi kao konduker u tramvaju kako bi stekao praksu da može učiti za vozača tramvaja i tako si osigurati stabilniji posao. Međutim, sve se odjednom neočekivano promijenilo i sudbina mu je odredila drukčiji životni put.

'PROMJENA MJESTA BORAVKA'

Naime, na Novu godinu 1960. u ranim jutarnjim satima budi ga policija i odvođi na ispitivanje. "Pitaju kad sam zadnji put bio u Osijeku? Koga tamo imam? Rekoh, sestru od majke. Koga još imaš u Osijeku? Odgovorio sam da poznam neke ljude iz viđenja, ali da se ne sjećam njihovih imena. Zatim sam prebačen u osječki istražni zatvor. Ondje su kanili

S Vladom Gotovcem, Pariz 1990.

iznuditi potvrdu kako surađujem s nekim tajnim emigrantskim organizacijama – nekakvim *Radio Madridom* i *Tajnom organizacijom hrvatske inteligencije TIHO*, za koje sam tada prvi put čuo." Gabelica u osječkome pritvoru provodi više od tri mjeseca uz maltretiranja i šikaniranja. Istražitelji nisu mogli ništa inkriminirajuće dokazati. Unatoč tome, izriču mu kaznenu mjeru koja je glasila *Promjena mjesta boravka na 18 mjeseci*.

Napisao: **Mauricij Frka Petešić**

Donosimo vam kratak opis životnoga puta poznatoga pariškog Hrvata Mate Gabelice, jednog od naših najuspješnijih poduzetnika u Parizu, a uz to iskrenoga rodoljuba i višestranoga donatora, koji je svojim radom i upornošću postigao zavidan uspjeh iako ga život nije baš mazio.

Rođen je 1935. u Gornjem Podbablju kraj Imotskoga i najstariji je od četvero djece Ivana Gabelice i Ane, rođene Gu-

Obitelj Gabelica na krstarenju 2000.: Marko, Mate, Klotilda, kapetan broda, Anne Marie, nevjesta Valérie i Jean Pierre

To "Mjesto boravka" bila je kaznionica na otočiću Sveti Grgur kraj zloglasnog Golog otoka.

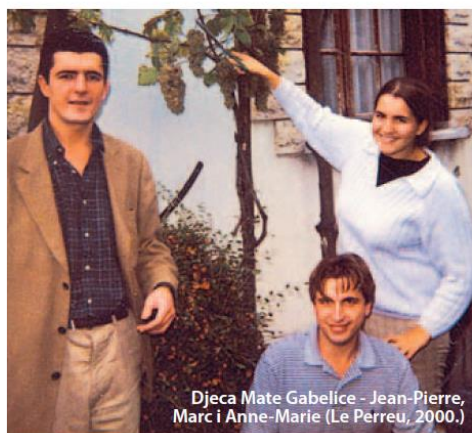
"Na Sv. Grgur dospio sam u travnju 1960. Prvu godinu prošao sam nekako, ali početkom 1961. dobio sam teške batine i izolaciju. Upravitelj, istražitelj i šef policije su me gazili. Zloglasni Branko Jeremić, Branko Radenović i policajac Petrović su me pitali što se ja osjećam? Rekao sam, lojalan Hrvat, a oni rekoše ponovi još jednom, moj odgovor je bio isti. Opsovaše mi sva trojica u isto vrijeme majku hrvatsku. Na zidu vidim sliku i rečem, znači i Titi. Tada je nastalo linčovanje i gaženje."

Gabelica je na slobodu pušten u listopadu 1961. Kaže kako su se njegovom oslobađanju veselili roditelji i iskreni prijatelji, a ostali su od njega okretali glavu. "Čuo sam da takvi govore da sam ustaša kao i otac, a otac mi nije bio ustaša već hrvatski vojnik."

GROZAN DOSJE

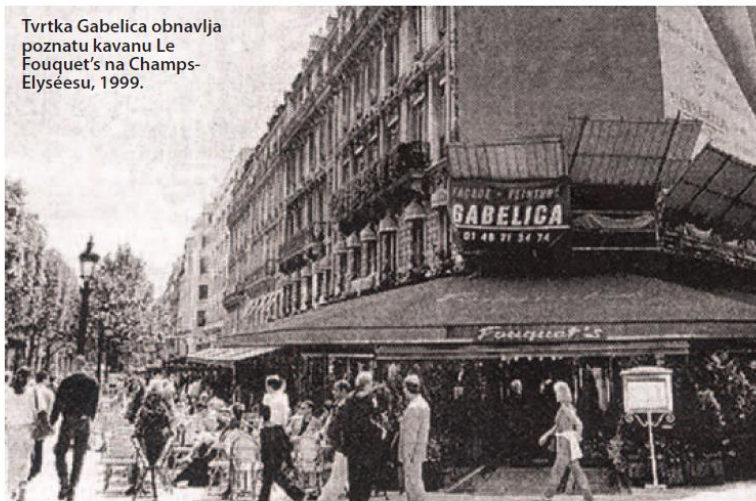
Nakon Sv. Grgura Gabelicu posvuda prati njegov dosje. Teško nalazi posao, a kad se negdje zaposli uskoro biva otpušten. Vraća se ponovno kući i zapošljava u imotskoj Trikotaži. Tu je radio do pred kraj 1962. dok ga direktor nije pozvao na razgovor: "Mate, stigao je tvoj dosje, koji je grozan. Udba je protiv tebe, naći će te i da odeš u Makedoniju. Moram te otpustiti, ali isplatit ću te do kraja mjeseca." Stiskom ruke zaželio mu je sretan put, dajući mu do znanja da mu je jedini spas bijeg preko granice.

Vezu za bijeg brzo je pronašao i na majčin prijedlog poveo sa sobom sestru Ružu kako bi znali gdje je ako ga uhi-

Djeca Mate Gabelice - Jean-Pierre, Marc i Anne-Marie (Le Perreu, 2000.)

Tvrtka Gabelica obnavlja poznatu kavanu Le Fouquet's na Champs-Élyséesu, 1999.

te. Talijansku granicu prešli su u siječnju 1963. Kratko su bili u prihvatilištu u Trstu do dolaska prijatelja iz Pariza koji ih je ilegalno prebacio u Pariz.

U prvim danima 1963. radio je razne poslove i to u tri poduzeća, ali sve na kratko vrijeme. Onda se 1964. oženio Klotildom Šarić i iste godine se uključuje u građevinsku struku. Tu ga je sreća poslužila jer je naišao na jako dobrogazdu. Dosta se radilo i učinak je bio dobar. Njegov brat Slavko, koji je došao 1965. u Pariz, radio je s njim i do 1970. riješili su stambeno pitanje. Mate je imao sreću što mu je poslodavac bio izvanredno pošten i plemenit čovjek. Prepoznavši u Mati dobrog i vrijednog radnika te izvršnog organizatora posla, koji je kao šef ekipe postizavao odlične rezultate na radilištima, odlučio mu je pomoći da postane samostalan poslodavac.

VLASTITI OBRT

U lipnju 1972. predlaže mu da otvori vlastiti obrt i još mu obećava svoju svestranu materijalnu i administrativnu pomoć. Mate nije vjerovao svojim ušima, čak je pomislio da se radi o nekoj varci. Kad se uvjerio da je prijedlog iskren i dobronamjeran, odlučio se na taj korak, ali ipak teško jer se bojao hoće li uspjeti. Tako je u rujnu 1972. postao obrtnik, a bivši poslodavac za njega je učinio puno više od obećanja, posebno u početku dok se nije osamostalio u vođenju i nalaženju posla. Uz to, ostao je s Gabelicom u prijateljskim odnosima do današnjih dana i uveo ga u visoko francusko društvo u kojem je tijekom vremena stekao mnogo prijateljstva i dobivao često vrijedne i zanimljive poslove iz tih krugova.

Posao mu je krenuo i obrt se dobro razvijao. Poduzeće GABELICA kao matična kuća imalo je 30 radnika 1975.

i s vremenom se proširilo na tri filijale. Godine 1980. zaposleno je već 50 radnika, a 1985. kupuju poduzeće "Collino" s 20 radnika. Zatim 1987. osnivaju filijalu "Saint-Maur - Saint-Hilaire" koja je zapošljavala 35 - 40 osoba. Napokon 1988. kupuju jednu garažu "La Maison Du Pneu 94" za usluge svojeg poduzeća, kao i za usluge drugima. U to vrijeme poduzeće GABELICA ima, što manjih što većih, čak 47 vlastitih vozila i oko 120 zaposlenih.

'GABELICA' NA CHAMPS-ÉLYSÉESU

Poduzeće GABELICA obnavljalo je i uređivalo mnoge poznate zgrade i fasade u samome središtu Pariza tako da su se skеле s imenom GABELICA često vidale od avenija oko Opere do Champs-Élyséesa, kao i na mnogim drugim mjestima.

Kada su sinovi Mate Gabelice odrasli i završili školovanje, dolaze u očevo poduzeće iako je on želio da rade u državnoj službi. Radeći tako više godina s ocem stekli su potrebno iskustvo i upoznali su mnoge njegove prijatelje te 2004. preuzeli poduzeće, a on 2005. odlazi u zasluženu mirovinu.

Svojim kvalitetnim radom, skromnošću i povjerenjem Gabelica je s vremenom stekao mnoga poznanstva i istinska prijateljstva među Francuzima. Odigrao je značajnu ulogu u upoznavanju francuske političke elite s teškim položajem hrvatskoga naroda, a njegove dobre veze sezale su do predsjednika Jacques Chiraca i njegovih suradnika pošto mu je kućni prijatelj bio ministar rada Michel Giraud, kao i mnogi drugi.

Bez visokih škola i teško narušenog sluha već 1968., kada je na desnom uhu izgubio sluh, upornim radom, velikom voljom, vedrim licem, kao i bogatim ži-

votnim iskustvom, premda uz velike teškoće - napravio je zadivljujuće puno.

Kao predani rodoljub, napad na Hrvatsku doživio je kao napad na vlastitu obitelj i pošto se nije mogao uključiti u izravnu vojnu obranu, učinio je to na drugi način.

To najbolje znaju Hrvati Pariza, kao i mnogi u domovini, od običnih ljudi do kulturnih, političkih i vojnih djelatnika, ministara i generala. Predsjedniku Tuđmanu uvijek je bio na raspolaganju, pri svakom posjetu Parizu i Francuskoj, posebno početkom devedesetih kada ga je povezao sa svojim prijateljima koji su bili u samom vrhu francuske političke elite. Radi toga je bio i sudionik *Francusko-hrvatskog foruma* na Brijunima u listopadu 1992. godine.

Nemoguće je nabrojiti koliko je pomagao novčano i materijalno. Dovoljno je spomenuti da je u najtežim danima Domovinskoga rata darovao devet vozila i jedan motocikl, kao i puno opreme za bolnice. Sve je to kupovao vlastitim obiteljskim novcem i novcem darežljivoga brata Slavka koji je zajedno s njim radio u poduzeću. Malo tko može vjerovati kolike je sve usluge činio prijateljima Francuzima kako bi dali što veću potporu ispaćenoj Hrvatskoj. To su bile velike obveze, za njega i njegovu obitelj. A od kraja 1990. pa nadalje stalno su njegove pošiljke išle za Zagreb i druge hrvatske gradove.

Druženje s uglednicima u Parizu 1992.

POJAM POŠTENJA

U hrvatskoj zajednici Pariza Mate Gabelica je pojam poštenja, dosljednosti i darežljivosti. Uvijek je tu kad treba pomoći. Jedan je od pokretača *Predstavničkog vijeća hrvatskih ustanova i zajednice Francuske* (CRICCF-a), 1990. i njegov član pa sve do danas. U više mandata bio je član Proširene uprave i Savjetodavnog odbora tog vijeća, a kao delegat vijeća sudjelovao je na konvenciji Hrvatskoga svjetskog kongresa u Zagrebu 1993. Isto tako bio je član Odbora za gradnju Hrvatskoga pastoralnog centra u Parizu i obilato financijski pomagao njegovu gradnju. Nije zanemario ni *Sportsko društvo Zagreb*, nego ga je novčano po-

magao i kupovao mu dresove.

Za velikodušnu novčanu i materijalnu humanitarnu pomoć dobio je on i njegova obitelj bezbrojne zahvalnice i priznanja.

Odlikovan je 1996. Redom Stjepana Radića, a 2004. Redom Danice hrvatske s likom Katarine Zrinske, na prijedlog veleposlanika pok. Božidara Gagre, koji je dobro poznao njegove kontakte i prijateljstva s Francuzima koji su nam pomagali.

Mate i Klotilda Gabelica imaju dva sina i jednu kćer, koji su se u svome poslu potpuno osamostalili, a oni sve veći broj mjeseci tijekom godine provode u Hrvatskoj. ■

ENG A brief look at the life story of well-known Paris-based Croatian Mate Gabelica, one of our most successful businessmen in the French capital, a sincere patriot and the benefactor of many causes.

Mate Gabelica - istaknuti Hrvat iz Francuske

Biografija Mate Gabelice koju sam napisao za *Leksikon hrvatskog iseljeništva i manjina*

Gabelica, Mate (Gornje Podbablje kraj Imotskog, 1.IX.1935.), poduzetnik, društveni djelatnik. Osnovnu školu pohađao je u rodnom mjestu i Zagrebu. Nekoliko mjeseci radio je u Crnoj Gori (1951) i Zagrebu (1953, 1957-1959), gdje je položio ispit za kontrolora ZET-a. Uhićen je 1960. godine, odveden u Osijek i osuđen zbog navodnog članstva u Tajnoj organizaciji hrvatske inteligencije TIHO (čiji nije bio član) na 3 mjeseca zatvora te na boravak u logoru na otoku Sveti Grgur u trajanju od 18 mjeseci. Tijekom boravka u logoru trpio je šikaniranja i zlostavljanja (1960-1961). Po izlasku iz logora radio je nekoliko mjeseci u splitskom poduzeću Teknokolor, zatim u poduzeću Cia i potom u imotskoj Trikotaži, ali kako nije bio politički podoban u svim navedenim poduzećima dobio je otkaz. Pobjegao je u Francusku 1963. godine. U prvoj godini radio je u tri poduzeća, a od 1964. kao građevinski radnik. Godine 1972. otvorio je vlastiti obrt "Gabelica", koji se uspješno razvijao i prerastao u poduzeće s tri filijale: "Collino" (koju je kupio 1985.), "Saint-Maur — Saint Hilaire" (osnovane 1987.) i garažom za održavanje vozila "La Maison Du Pneu 94" (osnovane 1988.). Poduzeće „Gabelica“ zatvorio je 2004., kada je osnovao novo koje je prepustio djeci. U mirovinu je otišao 2005. godine. Istaknuta je osoba hrvatske zajednice u Parizu. Uspješno je radio na upoznavanju francuske političke elite s teškim položajem hrvatskog naroda. U vrijeme Domovinskog rata, uvelike je novčano i materijalno pomagao Hrvatskoj te je surađivao s političkim vodstvom u domovini. Jedan je od pokretača Predstavničkog vijeća hrvatskih ustanova i zajednice Francuske / CRICCF-a (1990), u više mandata bio je član Proširene uprave i Savjetodavnog odbora tog vijeća a kao delegat vijeća sudjelovao je na konvenciji Hrvatskog svjetskog kongresa u Zagrebu (1993). I danas je član CRICCF-a. Bio je član Odbora za gradnju Hrvatskog pastoralnog centra u Parizu, čiju je izgradnju značajno financijski pomogao. Sponzorirao je i djelovanje Sportskog društvo Zagreb. Za svoju političku patnju i progonstvo, te za politički doprinos u hrvatskim i francuskim krugovima na ostvarenju hrvatske nezavisnosti odlikovan je Redom Stjepana Radića (1996), a za obilnu humanitarnu novčanu i materijalnu pomoć domovini Redom Danice hrvatske s likom Katarine Zrinske (2004). **Izv:** Pismohrana Mauricija Frke Petešića.

Mate Gabelica je preminuo u Parizu 9. studenoga 2019. navečer, od posljedica moždanog udara kojeg je dobio dvadesetak dana ranije u Primoštenu, 20. listopada. Sahranjen je 21. studenoga na mjesnom groblju u Le Perreux-sur-Marne u 14:30, u gradu u kojem je živio.

Obljetnica značajne udruge pariških Hrvata

Društvo članova Matice hrvatske, s francuskim nazivom Association des membres de Matica Hrvatska, osnovano u Parizu 1970. godine inicijativom hrvatskih studenata i radnika iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine

S obilježavanju 25 godina Društva (25. 11. 1995.); sjede s lijeva P. Rubić, S. Sučić, H. Heger, R. Husinec...

Tekst: **Mauricij Frka Petešić i Neven Šimac**

Zamisao pokretanja *Društva članova Matice hrvatske* u Parizu seže u praskozorje *Hrvatskog proljeća*, nakon povijesne Matičine *Izjave o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*. U ozračju te "zore", u rano proljeće 1969. godine, skupina hrvatskih studenata i radnika na "privremenom" radu, odnosno studiju u Parizu stvorila je pokretački odbor za osnivanje te udruge, odlučivši da će članstvo biti uvjetovano prethodnim učlanjenjem u Maticu hrvatsku u Domovini.

Pokretački odbor zatražio je tijekom ljeta 1969. godine od francuskih vlasti dozvolu za osnivanje i djelovanje. Međutim, dozvolu je dobio tek nakon trina-

est mjeseci premda je uobičajeni postupak trajao tri do četiri mjeseca. Bio je to očiti dokaz nagomilanoga pedesetogodišnjeg nepovjerenja prema Hrvatima i Hrvatskoj i utoliko veliki uspjeh pokretačkog odbora. Osnivački skup Društva održan je 7. studenoga 1970. u Parizu, u nazočnosti predstavnika središnjice iz Zagreba, potpredsjednika MH Danila Pejovića, koji je govorio o odrednicama i otvorenosti hrvatskoga kulturnog bića te gospodarskog tajnika Šime Đodana koji je prikazao gospodarsko stanje u Domovini, kao i predstavnika Izdavačkog zavoda Ivana Cerovca. Na osnivačkom skupu za predsjednika *Društva* izabran je Petar Rubić, za tajnika Slaven Mikulić, a za blagajnika Mauricij Frka Petešić. Ljubaznošću jedne pariške škole Društvo se moglo svake subote na večer služiti jednom trošnom tjelovježbenom barakom, u kojoj je i održan osnivački

Marinko i Mirko Galić

skup, a koju su prethodno članovi sami oličili i uredili, ukrasivši zidove slikama hrvatskih krajeva i hrvatske povijesti.

ČITAONICA I KNJIŽNICA

Društvo je svoj rad usmjerilo u dva osnovna pravca: osnivanje čitaonice i knjižnice te održavanje predavanja. Darežljivošću svoga člana-dobročinitelja, Vjekoslava Primuža - koji je 1944./45. bio jedan od tajnika bana Ivana Šubašića, a od 1946. politički emigrant - Društvo je već u samom početku stvorilo knjižnicu i čitaonicu.

Današnjem naraštaju bit će zanimljivo da je i jedno takvo društvo bilo predmet nadzora komunističke političke policije, UDB-e, koja je njegovu djelatnost kvalificirala kao neprijateljsku i "političko-subverzivnu" i da je tako jedan njezin izvještaj o godišnjoj skupštini Društva iz travnja 1974. uz imena izabranih dužnosnika Društva imao i njihove privatne pariške adrese!

Tijekom 1971. godine Društvo je organiziralo svečane akademije u povodu tristote obljetnice pogibije Zrinjskog i Frankopana, a zatim i stote obljetnice rođenja Stjepana Radića - s uvodnim govorom Petra Rubića i predavanjem Franje Tuđmana te sa zapaženim recitacijama i pjesmama hrvatskoga pjevačkog zbora "Dođi i vidi" iz Pariza. Nakon pada *Hrvatskog proljeća* i zabrane rada Matice hrvatske početkom 1972., francuski tisak redovito je pisao o tim događajima, kao i o progonu mnogih poznatih intelektualaca i političara u

Hrvatskoj, ali često s pogrešnim informacijama i netočnim podacima. To je stvaralo lošu sliku o Hrvatskoj i Hrvatima koji su prikazivani i nepravедно osuđivani kao nacionalisti. Društvo je već u veljači 1972. reagiralo opširnim informativnim tekstom pod naslovom *La Question Croate* (Hrvatsko pitanje). Tekst je potpisao predsjednik i razaslao ga na adrese desetak vodećih francuskih dnevnika. Izravnog odgovora na taj tekst nije bilo, ali se ipak ponekad primijetio ozbiljniji i objektivniji prikaz nemilih događaja.

HRVATSKI INTELEKTUALCI

Poslije 1971. pa do početka osamdesetih godina Društvo za predavače poziva isključivo hrvatske intelektualce, iz Europe i Amerike, jer iz domovine nije smio nitko dolaziti. Godine 1982. Društvo mijenja ime i postaje *Francusko-hrvatsko kulturno društvo "Matica"*. Novi predsjednik je Francuz Adrien Merian, potpredsjednik Gracijan Radica, tajnica Sevda Barković, a blagajnik Slaven Mikulić. Od tada do 1990. predavanja se održavaju uglavnom na francuskome jeziku. Početkom devedesetih predavanja se opet održavaju na hrvatskome i to najviše o društvenim i političkim događajima u Domovini, odakle za predavače dolaze vodeći ljudi hrvatskih političkih stranaka. Predsjednik "Matice" je opet Petar Rubić, potpredsjednik Mauricij Frka Petešić, tajnica Gorka Šimac i blagajnik Gracijan Radica.

U travnju 1991. godine, na prijedlog Dubravka Horvatića, pariška "Matica" postaje prvi *Ogranak Matice hrvatske* u inozemstvu. Svojim dugogodišnjim djelovanjem Društvo je priredilo šest izlož-

bi i čak 91 zapaženo predavanje, koja su održale istaknute osobe iz svijeta kulture i politike iz Domovine i iseljeništva, poneke i više puta. Evo nekih najznačajnijih: Petar Šegedin, Vice Vukojević, Neven Šimac, Predrag Matvejević, Ante Stamać, Franjo Tuđman, Branko Salaj, Tihomil Radja, Jakša Kušan, Ante Ciliga, Danijel Crljen, Lucijan Kordić, Mirko Dražen Grmek, Dalibor Brozović, Vladimir Šeks, Vladimir Veselica, Ante Vukasović, Vlado Gotovac, Dubravko Jelčić, Dubravko Horvatić, Tomislav Ladan, Vinko Nikolić, Marc Gjidara... Naveli smo neka od imena kako bismo zorno pokazali otvorenost Društva i širinu zanimanja njegovih članova.

VELIKI SKUP U POVODU 25. OBLJETNICE

Osim predavanja, organizirane su bile i izložbe slika Daniela Bourdona i Ivana Hermana, a Mauricij Frka Petešić postavio je izložbu *Hrvatske knjige i časopisi od 1990. do 1994.*, s oko 750 knjiga te 180 novina i časopisa, a godinu dana kasnije postavio je i drugu izložbu, *25 godina Matice u Parizu*, koja je bila postavljena i u Dijonu. Društvo je povremeno izdavallo i svoj bilten, *Izbor iz tiska i obavijesti*. Godine 1971. izašlo je sedam brojeva, 1976. tek jedan, dok su 1977. izašla dva broja *Glasnika*.

Najveća i najbrojnija svečanost Društva, uz više od 400 sudionika, održana je u studenome 1995. godine prigodom obilježavanja 25. obljetnice osnivanja. Tom prilikom postavljena je već spomenuta izložba o povijesti Društva, zatim *Izložba francuskih knjiga prevedenih na hrvatski i hrvatskih prevedenih na francuski*, koju je postavio potpredsjednik Matice hrvatske Stjepan Sučić. Za tu proslavu došao je u Pariz Tamburaški orkestar Glazbene škole "Albert Štriga" iz Križevaca, s četrdesetak članova, predsjednica ogranka Matice hrvatske iz Križevaca Renata Husinec i potpredsjednik Matice hrvatske Stjepan Sučić, koji su održali prigodna izlaganja, a nastupio je i hrvatski pjevački zbor iz Pariza "Ivan pl. Zajc", pod vodstvom Žarka Martinca.

Rad Društva je nakon toga, na žalost, polako slabio i ono je prestalo djelovati 2008. godine premda nije bilo i službeno ugašeno. Unatoč tome, neformalna aktivnost Društva je, u većim vremenskim razmacima, trajala do 2018. godine jer je u tom razdoblju potpredsjednik *Matice*, uz pomoć nekolicine članova, organizirao i održao nekoliko kratkih predavanja, predstavljajući pojedine knjige pariških Hrvata i njihove autore. Pa iako ime Društva nije spominjano, većina slušatelja doživljavala je ta predstavljanja kao svojevršno tinjanje neugašene *Matice*.

Tek ćemo vidjeti hoće li djeca utemeljitelja Društva htjeti i znati nastaviti njegovu djelatnost, možda uz pomoć i na poticaj središnjice MH. ■

ENG An association of members of the Matrix Croatica was founded in the French capital of Paris in 1970 by Croatian students and working-class emigrants from Croatia and Bosnia-Herzegovina. The idea of setting up the association had its roots in the Croatian Spring movement and the consequential Matrix Croatica document published at the time in defence of the name and status of Standard Croatian.

Novi prilozi bio-bibliografiji emigrantske *Hrvatske revije*

Vizionari hrvatske slobode i neovisnosti koji su djelovali oko emigrantskoga časopisa *Hrvatske revije* objavili su dvije malo poznate publikacije u istoimenoj *Knjižnici*, nakon nastupa na dva značajna simpozija u Švicarskoj 1968. i 1971., a koje nedvojbeno svjedoče o procesu sazrijevanja političke misli u Hrvata

Gore: J. Petričević, I. Rojnica, B. Radica, T. Radja, V. Nikolić, J. Kušan; dolje: G. Saganić i V. Grubišić

Priredio: **Mauricij Frka Petešić**

Foto: **Arhiv Branka Salaja**

Ove godine obilježavamo 110. obljetnicu rođenja pjesnika Vinka Nikolića, glavnoga urednika i izdavača *Hrvatske revije*, kao i 20 godina od prerane smrti Tihomila Radje, ekonomista i književnoga kritičara - koji su bili glavni organiza-

tori dvaju poznatih simpozija *Hrvatske revije*, održanih u Švicarskoj 1968. i 1971. godine. S njima sam dugo surađivao i obojica su mi bili dragi prijatelji, koji su više puta sjedili za mojim obiteljskim stolom, stoga im posvećujem ovaj detaljan prikaz obaju simpozija, s popisom svih imena poznatih sudionika, ali i anonimnih, onih koji su bili nazočni na tim simpozijima, kao i onih koji su poslali svoja izlaganja. Riječ je

o konspirativnom krugu vrsnih hrvatskih intelektualaca i disidenata u emigraciji na Zapadu iz doba hladnoga rata, uzročnika onodobne podjele svijeta, dok im je u domovini bila ograničena sloboda umjetničkog i znanstvenog stvaralaštva te političkog djelovanja.

Prvi simpozij *Hrvatske revije* održan je u Švicarskoj, u predalpskom selu *Grandvillardu* u hotelu *Vanil-Noir*, pod naslovom *Hrvatska danas i sutra*, a koji je trajao od četvrtka 29. kolovoza do nedjelje 1. rujna 1968. godine. Od 15 *sudionika*, trojica nisu bila prisutna, nego su svoja izlaganja poslali, a od 12 nazočnih jedan je bio anonimni *Govornik iz domovine* (1), koji je održao jedno predavanje te *sudjelovao* u zajedničkoj raspravi na temu *Orijentacija omladine: angažiranost i budućnost*, o kojoj je napisao tekst kao *Govornik iz domovine* (2) za *knjigu*, tj. zbornik radova s toga simpozija *Hrvatska danas i sutra*.*

ELITA U GRANDVILLARDU

Pisane priloge poslali su: *Ivan Babić*, *Eugen Laxa* i *Stanko Vujica*, a nazočni sudionici bili su: *Nikola Čolak*, *Vinko Grubišić*, *Hrvoje Jurčić*, *Mate Meštrović*, *Vinko Nikolić*, *Luka Petković*, *Jure Petričević*, *Bogdan Radica*, *Tihomil Radja*, *Gvido Saganić* i *Mirko Vidović* te - kako je već navedeno - *Go-*

Pjesnik, publicist, pisac memoarskih knjiga iz iseljeničkog života, urednik i izdavač Vinko Nikolić (1912. – 1997.) pokrenuo je poznatu "Knjižnicu Hrvatske revije" u okviru koje je izdao 65 knjiga izuzetne vrijednosti za kulturnu povijest našega naroda, koje su napisali mahom istaknuti hrvatski intelektualci u emigraciji. Velik je ugled i priznanje Nikolić stekao među našim disidentima na Zapadu dugogodišnjim uređivanjem "Hrvatske revije", bez sumnje najpoznatijeg kulturno-političkog časopisa u iseljeništvu.

vornik iz domovine (1) i *Govornik iz domovine* (2), a riječ je zapravo o istoj osobi. Kako sam kasnije saznao, bio je to Neven Šimac, koji mi je to osobno potvrdio.

Zagrebački dnevni list *Vjesnik* objavio je 26. IV. 1972. da je "prof. Mladen Bošnjak (60) prisustvovao na simpoziju *Hrvatske revije* pod nazivom *Hrvatska danas i sutra* u švicarskom gradu Evilardu". Međutim, sudionik simpozija Tihomil Radja napisao je u *Hrvatskoj reviji* br. 3/4 1997., str. 519.-523., da je simpozij održan u selu Grandvillardu te da je Mladen Bošnjak zaista bio na tom simpoziju, a živući sudionici to potvrđuju i kažu da je Bošnjak bio promatrač, ali ne i sudionik simpozija.

Na prvom simpoziju *Hrvatske revije*, koji je održan u švicarskome Grandvillardu u hotelu *Vanil-Noir*, sudjelovali su izlagači kojima u nastavku navodimo osnovne biografske podatke s naslovom teme koju su izlagali:

1. Ivan Babić (Sveti Ivan Žabno, 15. XII. 1904. – Torremolinos, Španjolska, 6. VI. 1982.)
Reperkusije vojno-političke situacije u svijetu na hrvatski problem
2. Nikola Čolak (Janjevo, Kosovo, 14. IV. 1914. – Padova, 23. VIII. 1996.)
Odlučivanje o vlastitoj sudbini
3. Vinko Grubišić (Posuški Gradac, Posušje, BiH, 5. IV. 1943.)
Neki problemi duhovnog kontinuiteta hrvatske poslijeratne književne generacije
Odgoj – Proces otvaranja naciji

V. Nikolić, B. Radica, J. Petričević, I. Rojnica, G. Saganić; dolje: J. Kušan i T. Radja

4. Hrvoje Jurčić (Bjelovar, 25. IV. 1943.)
Razmišljanja o hrvatskoj omladini
5. Eugen Laxa (Zagreb, 4. VI. 1916. – São Paulo, 24. XII. 2000.)
Povijesno-politički okviri jučerašnje Hrvatske: Stranke i vođe
6. Mate Meštrović (Zagreb, 13. IX. 1930.)
Različiti vidovi dijaloga s hrvatskim komunistima i realne političke mogućnosti danas
7. Vinko Nikolić (Šibenik, 2. III. 1912. – Šibenik, 12. VII. 1997.)
Hrvatski nacionalno-umjetnički kriteriji za hrvatsku kulturu i umjetnost
8. Luka Petković (Gradište kraj Županje, 15. X. 1908. – Chicago, 13. II. 1992.)
Znanstveni marksizam i ekonomska reforma
9. Jure Petričević (Starigrad - Paklenica, 6. X. 1912. – Brugg, Švicarska, 24. II. 1997.)
Ekonomski sustav - danas i sutra; osvrt na neka osnovna pitanja Hrvatska država u jadransko-podunavskoj gospodarskoj zajednici
10. Bogdan Radica (Split, 26. VIII. 1904. – New York, 5. XII. 1993.)
Opći položaj Hrvatske Hrvatska u budućem razmještaju Evrope
11. Tihomil Radja (Sinj, 2. III. 1928. – Sion, Švicarska, 19. III. 2002.), pokopan u Sinju
Potreba prospektivnoga gledanja na hrvatske narodne probleme
12. Gvido Saganić (Miholašćica, Cres, 30. X. 1932. – Zagreb, 3. IX. 1994.), pokopan u r. selu
Pravni odnosi između Crkve i Države u SFRJ i budućoj Hrvatskoj Državi
13. Neven Šimac (Osijek, 6. XII. 1943.) - *Govornik iz domovine* (1 i 2)
Evolucija nekih vidova hrvatskoga pravnog života - Govornik iz domovine (1)
Orijentacija omladine: angažiranost i budućnost - Govornik iz domovine (2)
14. Mirko Vidović (Bila, BiH, 31. XII. 1940. – Valence, Francuska, 13. X. 2016.), pokopan u Bili
Današnja predodžba hrvatske kulture

Vinko Nikolić

Otuđenje kao posljedica primijenjenog marksizma
Eksperimentalna generacija jugoslavenskog komunizma

15. Stanko Vujica (Busovača, BiH, 27. XI. 1909. – London, Kanada, 5. IX. 1976.)
Filozofski marksizam i ideološko previranje u Hrvatskoj.

Jedan od promatrača bio je bibliotekar i publicist prof. Mladen Bošnjak (Zagreb, 5. IX. 1912. – Konstanz, Njemačka, 1. VII. 1978.).

Podsjetimo, *Knjižnica Hrvatske revije* objavila je o ovom simpoziju knjigu (zbornik radova) naslovljenu *Hrvatska danas i sutra*, Ciklus *Ljudi i krajevi*, *Knjiga V.*, u kojoj su objavljena sva izlaganja. Izišla je iz tiska 30. lipnja 1969. u Münchenu, na 296 stranica.

SIMPOZIJ U LUZERNU

Drugi simpozij *Hrvatske revije* pod naslovom *Hrvatski razgovori o slobodi** održan je u Luzernu, Švicarska, u hotelu *Kolping*, od ponedjeljka 5. srpnja do petka 9. srpnja 1971. godine. Od dvadeset i sedam sudionika, njih osam nije bilo prisutno, nego su svoja izlaganja poslali, a od 19 nazočnih, njih trojica bili su anonimni sudionici iz domovine. Šestorica od nazočnih bili su sudionici i Prvog simpozija *Hrvatske revije* iz 1968. godine.

Pisane priloge poslali su: Milan Blažeković, Gojko Borić, Ferid Karihman, fra Dominik Mandić, Franjo Nevistić, Krsto Spalatin i don Ivan Tomas, dok je

Dušan Žanko poslao iz Venezuele zvučni zapis predavanja na kaseti. Nazočni sudionici bili su: Stjepan Buć, Asaf Duraković, Vinko Grubišić, Ante Kadić, fra Lucijan Kordić, Jakša Kušan, Milivoj Mostovac, Vinko Nikolić, fra Bonifacije Perović, Jure Petričević, Bogdan Radica, Tihomil Radja, Ivo Rojnica, Gvido Saganić, Branko Salaj i Zdravko Sančević. Kasnije je objavljeno da su sudionici iz domovine bili: Gojko Borić, Drago Stipac i Lav Znidarčić, a četvrtom suradniku iz domovine, Ivanu Cesaru, nije objavljeno ime. Tihomil Radja napisao je u *Hrvatskoj reviji*, br. 3/4 1997., na str. 519 - 525. uz ostalo i ovo: "Simpoziju su pribivali i u raspravama sudjelovali brojni ugledni Hrvati, primjerice: Vilim Cecelja, Dominik Šušnjara, Ernest Bauer, Pero Maruna za suprugom, Blaženko Miloslavić, Franjo Pavičić, Miro Škrinjarčić (fotograf simpozija), Štefica Nikolić te mnogi drugi. Naprotiv, na samom simpoziju nisu sudjelovali Branimir Donat i Krešimir Mikolčić, iako su tih dana bili u Švicarskoj i kontaktirali s nekim sudionicima. Ipak su ih komunističke vlasti zbog toga gnjavile, a Krešimira Mikolčića čak i osudile, kao i otvorene sudionike Lava Znidarčića i Dragu Stipca."

SVESTRANI DIJALOG

Nenazočni sudionici drugog simpozija *Hrvatske revije*, čija imena navodim s njihovim osnovnim biografskim podacima te nazivom njihova poslanoga pisanog priloga, kao i jednoga zvučnog zapisa, su:

1. Milan Blažeković (Prozor, BiH, 23. X. 1913. – Zagreb, 14. XII. 1998.) *Crne legende i Hrvati*
2. Gojko Borić (Podgora, 29. IX. 1932.). Napomena: u knjizi radova sa sim-

Zahvaljujem svim prijateljima i znancima koji su mi svesrdno i sa zadovoljstvom pomogli doći do svih ovih podataka, a bilo ih je dvadesetak, iz Amerike (SAD-a), Kanade, Francuske, Njemačke i Hrvatske, kaže autor ovoga teksta Mauricij Frka Petešić

pozija naveden kao sudionik iz domovine iako je već živio u Njemačkoj.

Hrvatski komunisti i "Novi Hrvatski preporod"

3. Ferid Karihman (Vlasenica, BiH, 14. XI. 1930.) *Muslimani hrvatskog jezika i koljena* fra Dominik Mandić (Lise kraj Širokog Brijega, BiH, 2. XII. 1889. – Chicago, SAD, 23. VIII. 1973.) *Revizija hrvatske povijesti - Stvarnost i potreba*
5. Franjo Nevistić (Šuica, BiH, 2. VII. 1913. – Buenos Aires, Argentina, 13. VI. 1984.) *Nosioci suvremene hrvatske politike i politički pluralizam*
6. Krsto Spalatin (Ston, 15. X. 1909. – Punto Gordo, SAD, 16. XII. 1994.) *Hrvatski književni jezik i emigracija* don Ivan Tomas (Drinovci, BiH, 29. IX. 1911. – Albano kraj Rima, Italija, 27. VIII. 1992.) *Vatikan i Hrvati danas*
8. Dušan Žanko (Trilj kraj Sinja, 10. XI. 1904. – Maracay, Venezuela, 23. I. 1980.) *Novi povijesni čas u odnosu Crkve i Hrvatske*; Napomena: Izlaganje stiglo kao zvučni prilog na kaseti.

Nazočni sudionici drugog simpozija *Hrvatske revije*, čija imena navodim s biografskim podacima i nazivima izlaganja, su:

9. Stjepan Buć (Orašac kraj Dubrovnika, 7. III. 1888. – München, 8. IV. 1975.) *Povijesni temelji hrvatskoga jezika*
10. Asaf Duraković (Stolac, BiH, 16. V. 1940. – Washington, D. C., 16. XII. 2020.) *Pitanje nacionalnog opredjeljenja muslimana Bosne i Hercegovine*
11. Vinko Grubišić (Posuški Gradac, Posušje, BiH, 5. IV. 1943.) *Hrvatsko izbjeglištvo i pitanje norme u hrvatskom jeziku*
12. Ante Kadić (Krug kraj Jesenica, 18. I. 1910. – Mali Rat kraj Omiša, 21. II. 1998.) *Patriotizam hrvatskih pjesnika u tuđini*
13. fra Lucijan Kordić (Grljevići, BiH, 9. VI. 1914. – Široki Brijeg, BiH, 16. VI. 1993.) *Dilema slobode u suvremenoj književnosti*
14. Jakša Kušan ml. (Zagreb, 23. IV. 1931. – Zagreb, 29. VII. 2019.), pokopan na Mirogoju *Da li je višestranački sustav neizbježni uvjet za demokraciju i politički pluralizam?*
15. Milivoj Mostovac (Sv. Petar Orehevec kraj Križevaca, 21. VIII. 1907. – Ottawa, Kanada, 15. I. 1989.) *Demokratska Hrvatska u međunarodnom životu*
16. Vinko Nikolić (Šibenik, 2. III. 1912. – Šibenik, 12. VII. 1997.), pokopan na Mirogoju *Mjesto i uloga javnoga radnika u životu hrvatskog naroda*
17. fra Bonifacije Perović (Arbanasi kraj

- Zadra, 24. XI. 1900. – Bologna, Italija, 5. IV. 1979.)
Vjera i Crkva u hrvatskom narodu
 18. Jure Petričević (Starigrad-Paklenica, 6. X. 1912. – Brugg, Švicarska, 24. II. 1997.)
Suradnja država u jugoistočnoj Europi
 19. Bogdan Radica (Split, 26. VIII. 1904. – New York, 5. XII. 1993.)
Uloga inteligencije i njen udio u životu vlastitog naroda
 20. Tihomil Radja (Sinj, 2. III. 1928. – Sion, Švicarska, 19. III. 2002.), pokopan u Sinju
Ekonomsko-politički model samoupravnog (ne)demokratskog društva
 21. Ivo Rojnica (Cista kraj Imotskog, 20. VIII. 1915. – Buenos Aires, 5. XII. 2007.)
Uloga ekonomije u oslobođenju i vođenju države
 22. Gvido Saganić (Miholašćica, Cres, 30. X. 1932. – Zagreb, 3. IX. 1994.)
Odnos Crkve i države u slobodnom društvu
 23. Branko Salaj (Zagreb, 8. VIII. 1932.)
Hrvatska u izboru između tehnologije i ideologije
 24. Zdravko Sančević (Crkvena, BiH, 20. I. 1931. – Caracas, 21. IX. 2021.)
Nacionalna kultura i znanost usmjerenе k slobodi Hrvatske.

Sudionici drugog simpozija *Hrvatske revije* iz domovine, čija imena navodim s biografskim podacima i temom izlaganja, su:

25. Drago Stipac (Busovača, BiH, 25. VII. 1920. – Zagreb, 5. II. 1995.)
U jednome gradu zarobljene Hrvatske godine 1971.
 26. Lav Znidarčić (Split, 14. XII. 1918. – Zagreb, 23. XII. 2001.)
Quo vadis Ecclesia croatica? Da li se Crkva u Hrvatskoj politizira?
 27. Ivan Cesar (Beletinec kraj Varaždina, 9. V. 1936. – Zagreb, 26. XI. 1993.)
Odrednice za ocjelovljenje Hrvatske kulture (2.a). Gojko Borić (Podgora, 29. IX. 1932.)
Hrvatski komunisti i "Novi Hrvatski preporod".

Napomena: prilog je poslao iz Njemačke, a ne iz domovine. Iako označen kao sudionik iz domovine, Gojko Borić bio je politički emigrant u Njemačkoj i kako nije mogao doći na simpozij, osobno mi je rekao da je "svoje izlaganje poslao prijatelju Radji da ga pročita".

ZBORNICI RADOVA SA SIMPOZIJA

Knjižnica *Hrvatske revije* objavila je o ovom simpoziju knjigu *Hrvatski razgovori o slobodi, u Ciklusu Ljudi i krajevi, Knjiga IX.* - Prvo izdanje. Tiskanje dovršeno u Barceloni, 25. svibnja 1972. na 472 (+16) str.

Pod istim nazivom tiskano je i drugo izdanje, ispravljeno i prošireno, u ciklusu *Ljudi i krajevi, Knjiga XII.*

Tiskanje ove knjige dovršeno je u

Barceloni, 25. svibnja 1974. na 580 (+19) stranica.

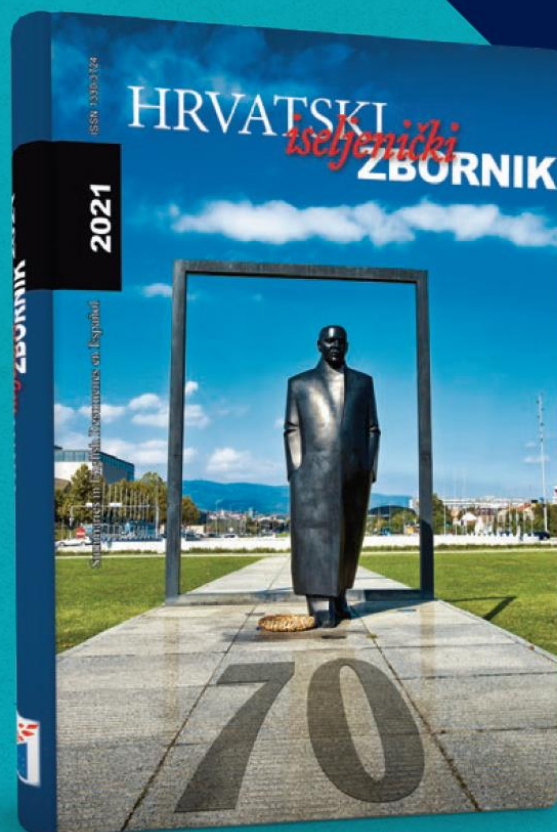
U drugom izdanju objavljen je dodatak: *IX. Hrvatska nakon Karađorđeva* sa sljedećim prilogima:

1. Jure Petričević, Bogdan Radica i Vinko Nikolić
Kratka kronika novoga nasilja
2. Izjava predavača na II. simpoziju i članova odbora za jubilarnu nagradu "Hrvatske revije" godine 1971.
Odnos i suradnja hrvatske emigracije s domovinom (dana 1. prosinca 1972.)
3. Prilozi i dokumenti
Brzajavni apel urednika HR predsjedniku USA Richardu Nixonu
Jubilarna književna nagrada HR 1971. Izjava Vinka Nikolića u vezi s osuđom Zlatka Tomičića
Apel uredništva HR na ustanove za podjelu Nobelove nagrade za mir
4. Suradnik iz domovine (Lav Znidarčić), dopuna prikazu: *Quo vadis Ecclesia croatica?*
5. Vinko Nikolić: "Hrvatska revija" na optuženičkoj klupi
6. Vinko Nikolić: *Osvrt na tri prikaza naše knjige.*

Šestorica istaknutih hrvatskih emigranata i uglednih hrvatskih intelektualaca sudjelovala su na oba simpozija *Hrvatske revije* (1968. i 1971.), čija su imena: Vinko Grubišić, Vinko Nikolić, Jure Petričević, Bogdan Radica, Tihomil Radja i Gvido Saganić. ■

ENG New contributions to the bio-bibliography of the famous emigrant magazine and library of the same name "Hrvatska Revija" ("Croatian Review") bring a series of interesting data about the dissident movement among Croatian intellectuals in exile during communism and the struggle for a solution to the so-called Croatian question in the international community, which was prepared by Mauricij Frka Petešić from Paris. The visionaries of Croatian freedom and independence who worked around the famous emigrant magazine "Hrvatska Revija" published, among other things, two little-known publications with presentations by about thirty participants after 2 important symposia held in Switzerland in 1968 and 1971. These two valuable publications bear witness to the process of maturation of political thoughts in Croats, which two decades later would lead to the solution of the Croatian question and the creation of an independent Republic of Croatia.

Ne propustite
publikaciju HMI-ja!

Matičin godišnjak *Hrvatski iseljenički zbornik 2021* podjednako ažurno prati one ljude koji su putovanje odabrali kao stil života, migrante raznih provenijencija na globalnim tržištima rada pa sve do naraštaja hrvatskih potomaka koji su se afirmirali u kulturama od Aljaske do Ognjene Zemlje, juga Afrike, Australije i Novoga Zelanda, kao i one ljude koji su svoj novi dom našli diljem Staroga kontinenta. Zbornik ima osam tematskih cjelina – naslovljenih *Znaci vremena*, *Kroatistički obzori*, *Mostovi*, *Povjesnica*, *Duhovnost*, *Baština*, *Znanost* te *Nove knjige* – koje se sastoje od 35 autorskih priloga uz sažetke na engleskom i španjolskom jeziku. Građa opseže 436 stranica, a

ilustrirana je s 120 fotografija s pet kontinenata. Prilozi povezuju, s više ili manje informacija, tridesetak raznih zemalja. Slojevit je prilog o izazovima četiri generacije američkih Hrvata kroz povijest jedne pečalbarske obitelji iz Dalmatinske zagore s kalifornijskom adresom, a čijih nekoliko pripadnika trećega naraštaja trajno ili privremeno boravi u Hrvatskoj. Slične migrantske sudbine u zapadnoj Europi je jedna međimurska obitelj u kojoj je odrastao slavni dizajner automobila Domagoj Đukec... Sve u svemu – obilje štiva kojem nije lako odoljeti!

Pretplata u tijeku: www.matis.hr

Pretplata na *Hrvatski iseljenički zbornik* / Subscription to *Croatian Emigrant Almanac* / Suscripción al *Anuario para la Emigración Croata*

Godišnja pretplata iznosi / Yearly Subscription rate *Croatian Emigrant Almanac* / Precio de la suscripción anual:
15 USD, 20 CAD, 20 AUD, 15 EUR, 80 KN

Hrvatska matica iseljenika / Croatian Heritage Foundation / Fundación para la Emigración Croata
Trg Stjepana Radića 3, 10 000 Zagreb, Hrvatska / Croatia / Croacia
Telefon: +385 1 61 15 116
E-mail: matica@maticis.hr

Žiroračun za uplatu u kunama / Domestic Currency Account (in kuna) / Cuenta en Moneda Nacional (en kunas):
IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305 Hrvatska poštanska banka, Zagreb

Devizni račun / Foreign Currency Account / Cuenta en Moneda Extranjera:
IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717 SWIFT CODE: PBZGHR2X,
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50, Zagreb, Hrvatska.